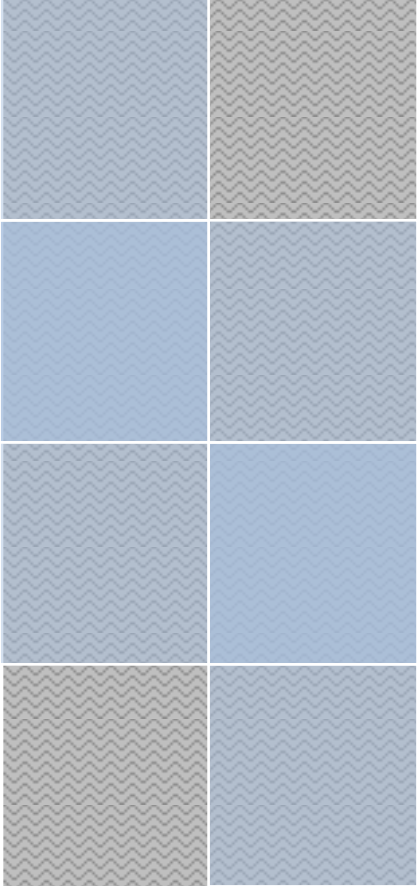

ΓΕΛ ΜΟΙΡΩΝ
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Α' ΛΥΚΕΙΟΥ
Β' ΤΕΤΡΑΜΗΝΟ
ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ: 2013-2014

-
- Η βιοσωματική ανάπτυξη του παιδιού κατά την προσχολική ηλικία
 - Ο μορφωτικός και παιδαγωγικός ρόλος της οικογένειας.
 - Η σωστή χρήση του παραδείγματος και της συνήθειας, της πειθαρχίας, των αμοιβών και των ποινών στην αγωγή του παιδιού.
 - Ο ρόλος της παιδικής λογοτεχνίας.

Επιμέλεια: Πατεράκη Αλεξάνδρα, Σταυρουλάκης Γεώργιος, Χαλκιαδάκης Ιωάννης, Χατζηδάκης Ιωάννης

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Χαραλαμπάκη Αντωνία

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	3
A. ΒΙΟΣΩΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ	4
A.1. ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΙΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ	4
A.2. ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	5
A.3. ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ ΚΑΙ ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ.....	6
B. Ο ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ.....	8
B.1. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΠΟΥ ΕΠΙΤΕΛΕΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	8
B.2. ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	8
B.3. Ο ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΣ ΚΑΙ Ο ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	9
B.4. ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΩΣ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΥ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ	10
Γ. Η ΣΩΣΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΗΘΕΙΑΣ, ΤΗΣ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑΣ, ΤΩΝ ΑΜΟΙΒΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ ΣΤΗΝ ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	12
Γ.1. Η ΣΩΣΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΗΘΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	12
Γ.2. Η ΣΩΣΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑΣ, ΤΩΝ ΑΜΟΙΒΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ ΣΤΗΝ ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	14
Δ. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ	21
Δ.1. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.....	21
Δ.2. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ ΣΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	24
Δ.3. ΠΩΣ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΘΑ ΒΟΗΘΗΣΟΥΝ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΕΙ ΚΑΙ ΝΑ ΑΓΑΠΗΣΕΙ ΤΟ ΕΞΩΣΧΟΛΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ.....	27
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	31
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	32

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στην ερευνητική εργασία του δεύτερου τετραμήνου ασχοληθήκαμε με την ανάπτυξη του παιδιού κατά την προσχολική ηλικία, δηλαδή από την ηλικία των τριών έως και των έξι ετών. Πιο συγκεκριμένα, εξετάσαμε τη βιοσωματική ανάπτυξη του παιδιού. Στο πλαίσιο αυτό, μελετήσαμε τις αλλαγές στις διαστάσεις του σώματος, την ψυχοκινητική ανάπτυξη και τις παιδικές ασθένειες από τις οποίες μπορεί να προσβληθεί το παιδί σε αυτήν την ηλικία, καθώς και τα ατυχήματα που παθαίνουν συνήθως. Επιπλέον, ερευνήσαμε τον μορφωτικό και παιδαγωγικό ρόλο της οικογένειας σε σχέση με το παιδί και τις λειτουργίες που αυτή επιτελεί, αφού τα μέλη της οικογένειας συνδέονται στενά μεταξύ τους και αλληλοεξαρτώνται, καθώς και τα γνωρίσματα της οικογένειας ως μορφωτικού παράγοντα. Στα πλαίσια αυτής της εργασίας, μελετήσαμε ακόμα τους τρόπους με τους οποίους οι γονείς και το νηπιαγωγείο μπορούν να βοηθήσουν το παιδί ώστε να γνωρίσει και να αγαπήσει το εξωσχολικό βιβλίο, αφού πρώτα ανιχνεύσαμε τη σημαντική συμβολή της παιδικής λογοτεχνίας στην ανάπτυξη του παιδιού και το ρόλο του παραμυθιού στην πνευματική του ανάπτυξη. Τέλος, αναζητήσαμε τη σωστή χρήση του παραδείγματος και της συνήθειας, αλλά και της πειθαρχίας, των αμοιβών και των ποινών στην αγωγή του παιδιού.

A. Βιοσωματική ανάπτυξη του παιδιού κατά την προσχολική ηλικία

Η νηπιακή ηλικία εκτείνεται από το 3ο ως το 5ο ή 6ο έτος της ηλικίας. Αρχίζει με το τέλος της βρεφικής ηλικίας και τελειώνει με την είσοδο του παιδιού στο σχολείο. Ανάμεσα στα δύο αυτά χρονικά διαστήματα πραγματοποιείται μια πλούσια εξέλιξη, με αποτέλεσμα το νήπιο να είναι εντελώς διαφορετικό από το βρέφος. Όσον αφορά τη σωματική και κινητική ανάπτυξη, αυτή συνεχίζεται και στην προσχολική ηλικία, αλλά με βραδύτερο ρυθμό από ότι στις προηγούμενες περιόδους.

A.1. Αλλαγές στις διαστάσεις του σώματος

Κατά την νηπιακή ηλικία η ποικίλη βιοσωματική ανάπτυξη των προηγούμενων περιόδων συνεχίζεται, γίνεται όμως με επιβραδυνόμενο ρυθμό και δεν παρουσιάζει τις δραματικές αλλαγές της βρεφικής ηλικίας.

Τα αγόρια καθ' όλη τη νηπιακή ηλικία είναι ψηλότερα και βαρύτερα από τα κορίτσια. Τα αγόρια όμως οδεύουν προς τις τελικές διαστάσεις του σώματος με βραδύτερο ρυθμό από ό, τι τα κορίτσια.

Οι αλλαγές στις αναλογίες του σώματος είναι δραστικές. Οι αλλαγές αυτές χαρακτηρίζονται από «επιμήκυνση» του κάτω τμήματος κάθε μέρους του σώματος. Ενώ λοιπόν κατά τη βρεφική ηλικία προηγείται η αύξηση των «άνω» τμημάτων των διαφόρων μελών του σώματος, τώρα στη νηπιακή ηλικία δίνεται η ευκαιρία στα «κάτω» τμήματα να αναπτυχθούν ταχύτερα.

Οι διαστάσεις του σώματος στο τέλος της νηπιακής ηλικίας είναι ένας σχετικά αξιόπιστος δείκτης για την τελική σωματική διάπλαση στην ώριμη ηλικία. Έτσι, τα άτομα που ως νήπια έχουν συγκριτικά μεγάλες διαστάσεις (ψηλά, παχουλά) έχουν κατά κανόνα μεγάλες διαστάσεις ως ενήλικοι. Και το αντίθετο, τα άτομα που ως νήπια έχουν μικρές διαστάσεις (κοντά, ισχνά) έχουν κατά κανόνα μικρές διαστάσεις και ως ενήλικοι. Οι αντιστοιχίες αυτές ισχύουν ασφαλώς μόνο κάτω από συνθήκες υγιεινής διαβίωσης και διατροφής.

Παράλληλα με τις αλλαγές στο ύψος, το βάρος και τις αναλογίες του σώματος, αλλαγές παρατηρούνται και στα διάφορα όργανα και συστήματα του σώματος. Η αναπνοή γίνεται βραδύτερη και βαθύτερη. Η πίεση του αίματος συνεχώς αυξάνει και οι κτύποι της καρδιάς, από 105 το λεπτό στο 2ο έτος, γίνονται 85 στο 6ο έτος. Η πρώτη οδοντοφυΐα έχει σχεδόν ολοκληρωθεί στα 2-3 έτη. Τα αισθητήρια όργανα λειτουργούν αποτελεσματικά και σε πολλές περιπτώσεις φθάνουν στο ανώτερο σημείο της οξύτητάς τους.

Σύμφωνα με την τυπολογία του Sheldon, σε παιδιά νηπιαγωγείου υπάρχουν τρεις βασικοί σωματικοί τύποι:

- Ο ενδομορφικός
- Ο μεσομορφικός
- Ο εκτομορφικός

Τα ενδομορφικά άτομα έχουν σώμα πλαδαρό και εξωτερική εμφάνιση περίπου «σφαιρική». Η ανάπτυξη των οργάνων του πεπτικού συστήματος είναι υπέρμετρη, ενώ των οστών και των μυών περιορισμένη.

Τα μεσομορφικά άτομα παρουσιάζουν υπερανπτυγμένη σωματική διάπλαση, κυριαρχία των οστών και των μυών και αντοχή στα τραύματα και τις κακουχίες.

Τα εκτομορφικά άτομα είναι ευπαθή και φιλάσθενα, με αδύναμους μυς και σκελετό.

Υποστηρίζεται ότι κάθε σωματότυπος έχει και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά προσωπικότητας. Ο ενδομορφικός τύπος είναι φιλικός, κοινωνικός και καλόκαρδος και επιδιώκει την καλοπέραση. Ο μεσομορφικός τύπος είναι θαρραλέος, ριψοκίνδυνος, με μεγάλη αυτοπεποίθηση και επιδιώκει τη δράση και την κυριαρχία. Τέλος, ο εκτομορφικός τύπος είναι εσωστρεφής, ντροπαλός και κοινωνικά απομονωμένος.

A.2. Ψυχοκινητική ανάπτυξη

Κατά τη νηπιακή ηλικία οι κινήσεις τους σώματος γίνονται με ολοένα και μεγαλύτερη ευκολία και αποτελεσματικότητα. Οι κινήσεις είναι περισσότερο ειδικές και διαφοροποιημένες, με αποτέλεσμα να γίνεται οικονομία δυνάμεων. Η όρθια στάση και βάδιση, που αποκτά το παιδί ενωρίς στο δεύτερο έτος, αποτελεί την αφετηρία για ποικίλες παραλλαγές στη μετακίνηση. Το παιδί στο τέλος της νηπιακής ηλικίας έχει ήδη αποκτήσει ευρυθμία και χάρη στις κινήσεις του. Τέλος, παρατηρείται μια βαθμιαία εξελικτική πορεία στον έλεγχο των λεπτών κινήσεων και σε διάφορες δεξιότητες της αυτοεξυπηρέτησης.

Η κινητική ανάπτυξη επομένως στην προσχολική ηλικία γίνεται με αργό ρυθμό, αλλά περιλαμβάνει μεγάλη ποικιλία στις κινήσεις και μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι περισσότερο αποτέλεσμα άσκησης και εμπειρίας. Οι περισσότερες γίνονται με ακρίβεια, σταθερότητα και άνεση και αποβλέπουν σε κάποιο σκοπό.

Στο τρίτο έτος το παιδί μπορεί να ανεβοκατεβαίνει τις σκάλες, χωρίς υποστήριξη. Στο τέταρτο έτος μπορεί να δένει τα παπούτσια του και να κουμπώνεται. Στο πέμπτο έτος έχει πλήρη έλεγχο των κινήσεων του.

Από το δεύτερο έτος το νήπιο μπορεί να κρατά το μολύβι και τα χρώματα και να ζωγραφίζει. Πρώτα ζωγραφίζει κάθετες γραμμές, αργότερα οριζόντιες και τελικά διαγώνιες. Από ανθρώπινο σώμα το πρώτο μέρος που αρχίζει να ζωγραφίζει είναι το κεφάλι. Στο πέμπτο έτος αρχίζει η παρουσίαση ολόκληρου του σώματος.

Πλευρίωση

Συναφές προς την ψυχοκινητική ανάπτυξη είναι και το φαινόμενο της πλευρίωσης, η σαφής δηλαδή προτίμηση κατά την εκτέλεση των διαφόρων κινητικών ενεργειών του ενός ημίσεως του σώματος έναντι του άλλου ημίσεως-το δεξί χέρι, το δεξί πόδι και το δεξί μάτι ή το αριστερό χέρι, το αριστερό πόδι και το αριστερό μάτι. Σχεδόν όλοι οι άνθρωποι αναπτύσσουν σαφή προτίμηση για τη μια «πλευρά» του σώματος.

Οι απόψεις που έχουν διατυπωθεί για τα αίτια της πλευρίωσης είναι αντιφατικές. Μερικοί υποστηρίζουν ότι η πλευρίωση είναι εγγενής στη δομή του νευρικού συστήματος, προορισμένη να εκδηλωθεί ανεξάρτητα από τις εξωτερικές επιδράσεις. Άλλοι υποστηρίζουν ότι το παιδί αρχικά είναι αμφίπλευρο, βαθμιαία όμως αναπτύσσει σαφή πλευρίωση μέσω της κοινωνικής μάθησης. Δηλαδή υποστηρίζουν ότι εφόσον το παιδί ζει μέσα σε έναν κόσμο δεξιόχειρων, σύντομα και αυτό, μέσω της μίμησης, γίνεται δεξιόχειρο.

Όσον αφορά την καθοδήγηση που πρέπει να δοθεί στο παιδί σχετικά με το θέμα αυτό, πάλι οι απόψεις είναι αντιφατικές. Μερικοί υποστηρίζουν ότι το παιδί πρέπει να αφεθεί ελεύθερο να αναπτύξει την προτίμηση που έχει εγγενή στη δομή των νευρικών του κυττάρων. Κάθε εξωτερική παρέμβαση είναι όχι μόνο άσκοπη, αλλά μπορεί να αποβεί ακόμη και επιβλαβής. Αν παιδιά που δείχνουν έντονη προτίμηση για το αριστερό χέρι πιέζονται επιμόνως από το περιβάλλον τους να χρησιμοποιούν το δεξί τους χέρι, κινδυνεύουν να παρουσιάσουν διάφορα ψυχοκινητικά προβλήματα, τα οποία εξαφανίζονται, αν πάλι αφεθεί το παιδί ελεύθερο να χρησιμοποιεί το χέρι της προτίμησής του. Η αντίπαλη παράταξη υποστηρίζει ότι το άτομο προορίζεται να ζήσει σε μια κοινωνία στην οποία όλα έχουν προσαρμοστεί στη δεξιόχειρη πλειοψηφία. Η πλευρίωση λοιπόν θα πρέπει, άμεσα και έμμεσα, να ασκηθεί και να μην αφεθεί στην τύχη, γιατί η αριστεροχειρία μπορεί να επηρεάσει τη σχολική και επαγγελματική επίδοση του ατόμου.

Οι κλινικοί ψυχολόγοι υποστηρίζουν ότι πρέπει η ανάπτυξη της πλευρίωσης να μην αφεθεί στην τύχη, αλλά να καθοδηγείται. Όμως η καθοδήγηση αυτή πρέπει να αρχίζει ενωρίς και να γίνεται με μεγάλη διακριτικότητα. Κάθε παρέμβαση πρέπει να σταματά, αν διαπιστώσουμε ότι προκαλεί ψυχική ένταση στο παιδί και συναντά την αντίδρασή του.

Γενικά είναι δυνατό να λεχθεί ότι η ψυχοκινητική ανάπτυξη ακολουθεί τρεις βασικές κατευθύνσεις:

- Από αμφίπλευρη γίνεται ετερόπλευρη
- Από αντανακλαστική γίνεται σκόπιμη και τέλος αυτόματη
- Από μαζική γίνεται μερική και εξειδικευμένη

A.3. Παιδικές ασθένειες και ατυχήματα

Η προσχολική ηλικία είναι η περίοδος που οι παιδικές ασθένειες βρίσκονται σε έξαρση. Αυτό κυρίως ισχύει για τα κρυολογήματα και τα άλλα νοσήματα του αναπνευστικού συστήματος, τα οποία αυξάνουν σημαντικά μεταξύ 2ου και 5ου έτους. Τα αγόρια είναι περισσότερο ευαίσθητα στα νοσήματα αυτά. Ένα βασικό μέτρο για την πρόληψη των μολυσματικών και

επιδημικών ασθενειών είναι οι εμβολιασμοί. Έρευνες έχουν δείξει ότι ο εμβολιασμός για μολυσματικές ασθένειες είναι ασφαλής και πρακτικώς 100% αποτελεσματικός. Γι' αυτό το λόγο οι γονείς, σε συνεργασία με τον παιδίατρο, θα πρέπει να προγραμματίσουν τον εμβολιασμό του παιδιού στις τακτές προθεσμίες για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα. Σοβαρό πρόβλημα επίσης που απειλεί τη ζωή και τη σωματική ακεραιότητα του νηπίου είναι τα ατυχήματα. Οι κίνδυνοι είναι ιδιαίτερα μεγαλύτεροι κατά τη νηπιακή ηλικία που το άτομο δείχνει εμμονή για περισσότερη αυτονομία, την οποία όμως δε μπορεί ακόμη να χειριστεί με αποτελεσματικότητα.

Τα περισσότερα από τα παιδικά ατυχήματα από τη νηπιακή ηλικία συμβαίνουν γύρω στο σπίτι και έχουν ως κύριες αιτίες: τις δηλητηριάσεις, τις πτώσεις, τα χτυπήματα από αιωρούμενα αντικείμενα, τα δυστυχήματα από αυτοκίνητα ή άλλα οχήματα, τις ηλεκτροπληξίες, τα εγκαύματα, ασφυξίες, τους πνιγμούς κ.ά. Μεγαλύτερο ποσοστό ατυχημάτων παρατηρείται στα αγόρια, γιατί τα αγόρια συμμετέχουν σε πιο επικίνδυνες κινητικές δραστηριότητες και γιατί οι γονείς ασκούν χαλαρότερη επίβλεψη στα αγόρια.

Η αποφυγή των ατυχημάτων δεν είναι εύκολη υπόθεση. Η προστασία και η καθοδήγηση του παιδιού θα πρέπει να συνδυαστούν με την ενίσχυση της αυτονομίας και της αυτάρκειάς του. Το παιδί που ενθαρρύνεται να είναι ανεξάρτητο και αυτάρκες, εκτίθεται σε περισσότερους κινδύνους. Έτσι όμως μαθαίνει πώς να αποφεύγει μόνο του τους κινδύνους που αναπόφευκτα συναντά στη ζωή του και να αυτοπροστατεύεται. Αντίθετα, το παιδί που ζει σε ένα υπερπροστατευτικό περιβάλλον, όπου η δραστηριότητά του συνεχώς ελέγχεται και ελαχιστοποιείται από το φόβο των ατυχημάτων, θα μείνει τελικά απροετοίμαστο και ανήμπορο να αντιμετωπίσει αργότερα μεγαλύτερους κινδύνους. Μόνο με ένα λογικό συνδυασμό της ενθάρρυνσης για αυτονομία και του καθορισμού ορίων για την άσκηση αυτής της αυτονομίας θα βοηθήσουμε το παιδί να αποκτήσει την ικανότητα για αυτοπροστασία.

B. Ο μορφωτικός και παιδαγωγικός ρόλος της οικογένειας

Εισαγωγικά σχόλια για την μελέτη των επιδράσεων της οικογένειας

Η οικογένεια αποτελεί πρωταρχικό παράγοντα στην ανάπτυξη του ατόμου. Όλες ανεξαιρέτως οι σύγχρονες ψυχολογικές θεωρίες θεωρούν το οικογενειακό περιβάλλον ως τον σπουδαιότερο καθοριστικό παράγοντα στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού. Επιπλέον μέσα στην οικογένεια δημιουργούνται ισχυροί συναισθηματικοί δεσμοί, με αποτέλεσμα οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των μελών της να έχουν ένταση και διάρκεια.

B.1. Λειτουργίες που επιτελεί η οικογένεια σε σχέση με το παιδί

Η ανθρωπολογική και κοινωνιολογική μελέτη του θεσμού της οικογένειας στις διάφορες ανθρώπινες κοινωνίες έχει δείξει ότι η οικογένεια έχει αναλάβει και επιτελεί, σε σχέση με το παιδί, τις εξής λειτουργίες:

- i. Τη φροντίδα για την ικανοποίηση των βασικών βιολογικών αναγκών και για τη σωματική ακεραιότητα και υγεία του παιδιού .
- ii. Τη φροντίδα και την κοινωνικοποίηση του παιδιού, την εκμάθηση δηλαδή εκ μέρους του παιδιού των μορφών συμπεριφοράς τις οποίες η κοινωνική ομάδα απαιτεί από κάθε μέλος της να έχει αποκτήσει και να έχει ενστερνιστεί.
- iii. Τη φροντίδα για την οικοδόμηση υγιούς προσωπικότητας, την ενίσχυση δηλαδή και τη διατήρηση της συναισθηματικής ισορροπίας, της κοινωνικής προσαρμογής και της εν γένει ψυχικής υγείας του παιδιού.
- iv. Τη φροντίδα για την ανάπτυξη των γνωστικών ικανοτήτων, την εξασφάλιση δηλαδή περιβάλλοντος πλούσιου σε μορφωτικά ερεθίσματα για την πλήρη ενεργοποίηση και αξιοποίηση των νοητικών ικανοτήτων του παιδιού.

Η ικανοποίηση των βιολογικών αναγκών και η κοινωνικοποίηση του παιδιού, οι οποίες συμβάλλουν κυρίως στη διατήρηση της κοινωνίας, έχουν αναγνωριστεί ως βασική ευθύνη της οικογένειας σε όλες τις ανθρώπινες κοινωνίες όλων των εποχών. Η οικοδόμηση υγιούς προσωπικότητας και η ενίσχυση των νοητικών ικανοτήτων, οι οποίες συμβάλλουν κυρίως στην ατομική ολοκλήρωση και την προσωπική ευημερία, άρχισαν να επισημαίνονται και να συνειδητοποιούνται μόλις τελευταία.

B.2. Δυναμική αλληλεξάρτηση μεταξύ των μελών της οικογένειας

Η σχέση ανάμεσα στην συμπεριφορά των γονέων και στη συμπεριφορά του παιδιού δεν είναι μονόδρομη, αλλά κυρίως σχέση αλληλεπίδρασης. Συχνά υποστηρίζεται ότι η σχέση αυτή είναι αιτιώδης και ότι η συμπεριφορά των γονέων είναι το αίτιο και η

συμπεριφορά του παιδιού είναι το αποτέλεσμα. Αυτό όμως δεν αποτελεί τον κανόνα γιατί η αιτιώδης αυτή σχέση μπορεί να έχει και αντίστροφη κατεύθυνση .

Η αλήθεια είναι ότι η οικογένεια αποτελεί μια δυναμική ενότητα από αλληλεξαρτώμενα μέλη και οι επιδράσεις των μελών της είναι μια συνεχής, πολύσημη και αμοιβαία εξάρτηση. Το παιδί δεν βρίσκεται στο έλεος των επιδράσεων

των γονέων του, αλλά με τα χαρακτηριστικά του επιδρά στη συμπεριφορά των γονέων και την διαμορφώνει. Έρευνες έχουν δείξει ότι υπάρχουν σημαντικές ατομικές διαφορές στη συμπεριφορά, εμφανείς ακόμη και στα νεογέννητα. Οι διαφορές αυτές επηρεάζουν τη συμπεριφορά των γονέων και τη διαμορφώνουν ανάλογα. Φαίνεται λοιπόν ότι οι γονείς έχουν τη δυνατότητα για ένα ευρύ φάσμα μορφών συμπεριφοράς, για ένα ρεπερτόριο αντιδράσεων αρκετά ποικίλο. Η συμπεριφορά τους προκαλείται, ρυθμίζεται και διαμορφώνεται από τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά του παιδιού. Η οικογένεια δηλαδή είναι ένας δυναμικός σχηματισμός αλληλεπιδράσεων.

Η συμβολή της οικογένειας στην αγωγή του παιδιού

Η οικογένεια αποτελεί τον πρώτο φυσικό παράγοντα αγωγής, που ασκεί αποφασιστική επίδραση στη σωματική και ψυχοπνευματική ανάπτυξη του παιδιού. Το παιδί παραμένει υπό την άμεση επίδρασή της για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα. Η οικογένεια αποτελεί το φυσικό περιβάλλον του παιδιού. Το περιβάλλον αυτό, που αναμφισβήτητα αποτελεί πρωταρχικό παράγοντα στην ανάπτυξη του παιδιού, διαφέρει πολύ από την μια οικογένεια στην άλλη. Η διαφορά αυτή οφείλεται σε πολλούς παράγοντες, όπως η κοινωνική προέλευση της οικογένειας, το μορφωτικό της επίπεδο, η οικονομική της κατάσταση, η σύνθεσή της, οι σχέσεις των μελών μεταξύ τους, ο τρόπος που διοικείται κ.ά. Οι περισσότεροι από τους παράγοντες αυτούς, που κάνουν ένα οικογενειακό περιβάλλον ευνοϊκό για την ανάπτυξη του παιδιού, μπορούν να ρυθμιστούν. Το γεγονός αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για την αγωγή του παιδιού.

Β.3. Ο παιδαγωγικός και ο μορφωτικός ρόλος της οικογένειας

Οι λόγοι για τους οποίους η παιδαγωγική και η μορφωτική επίδραση της οικογένειας θεωρείται αποφασιστική είναι:

1. Οι φυσικοί και οι ψυχικοί δεσμοί που συνδέουν τα μέλη της οικογένειας. Οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας έχουν ένταση και διάρκεια. Η αδελφική σχέση έχει σπουδαία σημασία για την ανάπτυξη των κοινωνικών αρετών, όπως αμοιβαία αγάπη, σεβασμός, αλληλεγγύη, συνεργασία κ.τ.λ., που είναι απαραίτητες για την ομαλή συμβίωση στην οικογένεια και αργότερα στην κοινωνία.
2. Το γεγονός ότι η διάρκεια της παιδαγωγικής επίδρασης είναι πολύ μεγάλη, γιατί καλύπτει τα προσχολικά, τα σχολικά αλλά και τα μετασχολικά χρόνια. Στην

κρίσιμότερη δε περίοδο της προσχολικής ηλικίας επιδρά αποκλειστικά η οικογένεια. Οι κληρονομικές προδιαθέσεις του παιδιού, που είναι μόνο δυνατότητες στα κρίσιμα πρώτα πέντε χρόνια για την μετέπειτα εξέλιξή του, βρίσκουν ευκαιρίες για να εκδηλωθούν ή εμπόδια για να κατασταλούν και να ατονήσουν, καθώς επίσης και επιδράσεις για να τροποποιηθούν, να εμπλουτιστούν με επίκτητα στοιχεία και να οργανωθούν έτσι, ώστε να διαμορφωθεί σε μεγάλο βαθμό η προσωπικότητα του παιδιού.

3. Η μέθοδος με την οποία γίνεται η παιδαγωγική επίδραση της οικογένειας είναι φυσική, αβίαστη, εποπτική και χρησιμοποιεί το παράδειγμα. Η παιδαγωγική επίδραση της οικογένειας γίνεται μέσα σε μια ατμόσφαιρα ευχάριστων συναισθημάτων αγάπης, καλοσύνης, στοργής κ.τ.λ.

Οι επιδράσεις της οικογένειας στην αγωγή και τη μόρφωση του παιδιού αφορούν τις εξής τέσσερις λειτουργίες:

1. Τη φροντίδα για την ικανοποίηση των βασικών βιολογικών αναγκών του. Η οικογένεια του δίνει τα αναγκαία μέσα, όπως τροφή, κατοικία, ενδυμασία κ.λπ., για τη διατήρησή του στη ζωή και την κανονική του σωματική ανάπτυξη. Γι' αυτό η σωματική ανάπτυξη και η υγεία του παιδιού εξαρτάται από το οικονομικό και το πολιτιστικό επίπεδο της οικογένειας.
2. Τη φροντίδα για την κοινωνικοποίηση του παιδιού. Να μάθει δηλαδή το παιδί όλες εκείνες τις μορφές συμπεριφοράς, που είναι απαραίτητες για την κοινωνική συμβίωση.
3. Τη φροντίδα για την οικοδόμηση και τη διαμόρφωση υγιούς χαρακτήρα και προσωπικότητας. Να διατηρήσει και να ενισχύσει την συναισθηματική ισορροπία και γενικά την ψυχική υγεία του παιδιού.
4. Τη φροντίδα για την ανάπτυξη των γνωστικών ικανοτήτων του παιδιού. Την εξασφάλιση δηλαδή περιβάλλοντος πλούσιου σε μορφωτικά ερεθίσματα για την καλλιέργεια και ανάπτυξη των νοητικών ικανοτήτων του. Η οικογένεια ωστόσο επιδρά και στη νοημοσύνη του παιδιού, η οποία σήμερα θεωρείται βέβαιο ότι δεν εξαρτάται αποκλειστικά και μόνο από την κληρονομικότητα, αλλά επηρεάζεται και από το περιβάλλον, ιδιαίτερα μάλιστα αυτό της τρυφερής παιδικής ηλικίας.

Το παιδί δεν είναι παθητικός δεκτής όλων αυτών των επιδράσεων της οικογένειας, αλλά ένας ενεργητικός οργανισμός που επηρεάζει και διαμορφώνει το περιβάλλον. Τα πέντε πρώτα χρόνια της ζωής θεωρούνται τα πιο κρίσιμα για τη μελλοντική εξέλιξη του ανθρώπου, γιατί τότε διαμορφώνονται οι βασικές γραμμές του χαρακτήρα και της προσωπικότητάς του. Κατά την περίοδο αυτή το παιδί βρίσκεται κάτω από την αποκλειστική σχεδόν επίδραση της οικογένειας. Συνεπώς οι επιδράσεις της οικογένειας, ιδιαίτερα κατά τα πέντε πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού, είναι καθοριστικές για το μέλλον του.

B.4. Γνωρίσματα της οικογένειας ως μορφωτικού παράγοντα

Μια οικογένεια για να επιδράσει θετικά στην αγωγή και μόρφωση του παιδιού πρέπει να έχει τα παρακάτω γνωρίσματα:

- Να αποτελείται από μορφωμένους γονείς, ώστε να γνωρίζουν όλα τα σχετικά με την καλή διατροφή, τη διαπαιδαγώγηση και τη μόρφωση του παιδιού. Ειδικότερα πρέπει να έχουν οι γονείς ψυχολογική και παιδαγωγική μόρφωση, για να ακολουθούν τη σωστή μέθοδο αγωγής του παιδιού τους.
- Να έχουν οι γονείς ψυχική υγεία. Αν οι γονείς είναι νευρωτικοί, επιδρούν αρνητικά στην ψυχική υγεία του παιδιού. Πολλοί γονείς υπερπροστατεύουν το παιδί με τρόπο τυραννικό, πνίγοντας κάθε πρωτοβουλία του και το κάνουν ανίκανο να αντιμετωπίσει και τα πιο απλά προβλήματα της ζωής. Άλλοι γονείς είναι πολύ απαιτητικοί και του ζητούν περισσότερα από αυτά που μπορεί να αποδώσει, με αποτέλεσμα να το αποθαρρύνουν και να το κάνουν να νιώθει μειονεκτικά.
- Να έχουν οι γονείς αρμονικές σχέσεις μεταξύ τους. Στα παιδιά που ζουν σε ταραγμένη οικογενειακή ατμόσφαιρα δημιουργούνται ψυχικά τραύματα και έχουν συνήθως προβληματική συμπεριφορά.
- Οι γονείς δεν πρέπει να είναι ούτε πολύ επιεικείς ούτε πολύ αυστηροί στη μεταχείριση του παιδιού τους. Αν είναι πολύ επιεικείς, κάνουν το παιδί τους απαιτητικό, εγωιστή, πεισματάρη. Αν είναι πολύ αυστηροί, το κάνουν να φέρεται με δουλικό τρόπο και να μην έχει πρωτοβουλία και αυτοπεποίθηση. Και στις δυο περιπτώσεις, όταν οι γονείς φτάνουν στα άκρα διαπαιδαγώγησης του παιδιού τους, δημιουργούνται προβλήματα προσαρμογής του στην πραγματικότητα της ζωής.

Κακή επίδραση στη διαπαιδαγώγηση του παιδιού έχει επίσης και η αλλοπρόσαλλη μεταχείρισή του από τους γονείς του. Αλλοπρόσαλλη είναι η μεταχείριση, όταν ποικίλλει ανάλογα με την ψυχική διάθεση της στιγμής ή διαφέρει πολύ μεταξύ των δύο γονέων. Στην περίπτωση αυτή το παιδί νιώθει αβεβαιότητα και ανασφάλεια, γιατί δε γνωρίζει πώς να συμπεριφερθεί.

Γ. Η σωστή χρήση του παραδείγματος και της συνήθειας, της πειθαρχίας, των αμοιβών και των ποινών στην αγωγή του παιδιού

Γ.1. Η σωστή χρήση του παραδείγματος και της συνήθειας στην αγωγή του παιδιού

ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Παράδειγμα είναι καθετί που προσφέρεται ως πρότυπο και υπόδειγμα για μίμηση ή αποφυγή. Η παιδαγωγική αξία του παραδείγματος είναι πολύ μεγάλη. Είναι το σπουδαιότερο και αποτελεσματικότερο από όλα τα μέσα που χρησιμοποιεί η αγωγή για τη διάπλαση του χαρακτήρα του παιδιού.

Η καλή συμπεριφορά, η ευγένεια, ο σεβασμός, η τάξη, η καθαριότητα, η ευσυνειδησία, η υπομονή, η επιμονή, η αισιοδοξία, η δικαιοσύνη, η τιμιότητα, η αγάπη, η φιλαλήθεια, η αλληλοβοήθεια, η φιλοπατρία, η υπακοή στους νόμους, η πίστη στο Θεό κ.λπ. είναι αρετές που διδάσκονται στο παιδί με το ζωντανό παράδειγμα των γονέων, των δασκάλων και των άλλων ενηλίκων.

Το καλό παράδειγμα διδάσκει, συναρπάζει τη σκέψη, επηρεάζει την κρίση, τη βούληση, τα συναισθήματα του νέου ατόμου, διεγείρει την ορμή του για μίμηση και το παρασύρει σε δράση. Το ζωντανό και αυθόρμητο παράδειγμα παίζει πρωταρχικό ρόλο στη διάπλαση του χαρακτήρα και της προσωπικότητας του παιδιού.

Η μεγάλη παιδαγωγική αξία του παραδείγματος οφείλεται:

- I. Στη δύναμη της υποβολής που ασκούν οι ενήλικες πάνω στο παιδί.
- II. Στην έμφυτη ορμή του ανθρώπου για μίμηση, η οποία είναι πιο έντονη στην παιδική ηλικία. Μίμηση είναι η έμφυτη τάση του παιδιού να επαναλαμβάνει τις κινήσεις, τις πράξεις και γενικά τη συμπεριφορά των ενηλίκων.
- III. Στην εποπτικότητα που έχει η κάθε πράξη. Η εποπτικότητα του παραδείγματος οφείλεται στο ότι αποτελεί από μόνο του ζωντανή και πραγματική εικόνα, που εντυπώνεται βαθιά στη συνείδηση του παιδιού.

Μέχρι την ηλικία των πέντε ετών, το παιδί μιμείται πιστά όλες τις πράξεις των ενηλίκων, χωρίς καμία διάκριση. Δεν έχει ακόμη την ικανότητα να διακρίνει ποιες πράξεις είναι καλές και ποιες όχι, γι' αυτό τις επαναλαμβάνει πιστά, χωρίς καθόλου να τις ελέγχει. Μετά όμως την ηλικία των πέντε ετών, επειδή αναπτύσσονται περισσότερο οι πνευματικές του ικανότητες, δε μιμείται ανεξέλεγκτα όλες τις πράξεις των ενηλίκων, αλλά εκείνες που το ευχαριστούν και το εντυπωσιάζουν.

Αυτά τα χρόνια είναι τα πιο κρίσιμα στη ζωή του παιδιού, γιατί τότε διαμορφώνονται οι βασικές γραμμές του χαρακτήρα και της προσωπικότητας του παιδιού. Πιο πολύ μέσα στην οικογένεια αποκτά το παιδί καλές ή κακές συνήθειες, γιατί μιμείται τα προτερήματα ή τα ελαττώματα των γονέων του.

Αλλά και άλλοι παράγοντες της αγωγής, όπως το σχολείο, η εκκλησία, η κοινωνία, η πολιτεία με το καλό παράδειγμα των εκπροσώπων τους συντελούν πολύ στη διαμόρφωση

του ηθικού χαρακτήρα και της καλής συμπεριφοράς του παιδιού. Ειδικότερα, για να έχει το παράδειγμα παιδαγωγική επίδραση πρέπει να έχουμε υπόψη μας τα εξής:

- ✓ Να γνωρίζουμε ότι το παράδειγμα είναι το δραστικότερο από όλα τα άλλα μέσα της αγωγής, γιατί επιδρά άμεσα στην ψυχή του παιδιού και συμβάλλει στη διάπλαση του χαρακτήρα και της προσωπικότητάς του.
- ✓ Να γνωρίζουμε ότι όσο πιο μικρό είναι το παιδί τόσο μεγαλύτερη είναι η επίδρασή του παραδείγματος και τόσο βαθύτερα χαράζει τα ίχνη του στην τρυφερή ψυχή του.
- ✓ Να γνωρίζουμε ότι ο άνθρωπος μιμείται ευκολότερα το κακό παράδειγμα παρά το καλό. Γι' αυτό χρειάζεται να προσπαθούμε να βιώνει το παιδί μας καλά παραδείγματα και να το ενισχύουμε στην προσπάθειά του να μιμείται.
- ✓ Να δίνουμε καλά παραδείγματα στο παιδί μας, με τρόπο ευχάριστο και ελκυστικό, ώστε να τα μιμείται πιο εύκολα και με περισσότερη προθυμία.
- ✓ Να φροντίζουμε να υπάρχουν ανάμεσα σε μας και στο παιδί μας οι στενοί συναισθηματικοί δεσμοί της εκτίμησης, της στοργής, του σεβασμού, της αγάπης κ.λπ. Το παιδί έχει πιο πολύ ως παράδειγμα τα πρόσωπα που σέβεται, αγαπά και θαυμάζει.
- ✓ Να προσπαθούμε να είμαστε οι ίδιοι γνήσια παραδείγματα και πρότυπα των αρετών που θέλουμε να αποκτήσει το παιδί μας. Να προβάλλουμε όμως τον εαυτό μας ως παράδειγμα για τις αρετές, τις οποίες πραγματικά έχουμε και όχι γι' αυτές που στερούμαστε. Η διαπίστωση της υποκρισίας από το παιδί μειώνει το κύρος μας και κλονίζει την εμπιστοσύνη του απέναντί μας.
- ✓ Να προσπαθούμε οι ίδιοι, ως γονείς να δίνουμε στα παιδιά μας καλά παραδείγματα. Αυτό γιατί, στη σημερινή εποχή της τεχνοκρατίας και του υλισμού, δύσκολα τα βρίσκουν αυτά έξω από την οικογένεια.

Η ΣΥΝΗΘΕΙΑ

Συνήθεια είναι η τάση του ανθρώπου να επαναλαμβάνει πάντα κατά τον ίδιο τρόπο μερικές ενέργειές του, χωρίς καμιά ιδιαίτερη σκέψη, αλλά σαν να τον σπρώχνει μια εσωτερική δύναμη. Οι συνήθειες έχουν μεγάλη δύναμη και μπορούν να μας επηρεάσουν πολύ σε όλη μας τη ζωή. Η σημασία των συνηθειών στη ζωή μας είναι πολύ μεγάλη.

Συνήθειες αποκτά ο άνθρωπος σε κάθε ηλικία της ζωής του. Η παιδική όμως ηλικία είναι πιο κατάλληλη για την απόκτηση συνηθειών. Η εύπλαστη φύση του παιδιού, η έμφυτη ορμή του για μίμηση, η δυνατή του μνήμη, η τάση του να δημιουργεί τυποποιημένες μορφές συμπεριφοράς διευκολύνουν την απόκτηση συνηθειών, ως το σημείο πολλές απ' αυτές να γίνονται αυτόματες. Αλλά και κοινωνικές αρετές, όπως η εργατικότητα, η επιμονή, η υπομονή, το θάρρος, η αισιοδοξία, η εντιμότητα κ.λπ. εμποδίζονται καλύτερα στην παιδική ηλικία. Με την άσκηση και την επανάληψη οι αρετές αυτές γίνονται μόνιμες συνήθειες, που συνοδεύουν τον άνθρωπο σε όλη του τη ζωή. Το ίδιο συμβαίνει και με τα ελαττώματα. Τα πιο πολλά από αυτά είναι κακές συνήθειες που αποκτήθηκαν στην παιδική ηλικία.

Η αγωγή του παιδιού στηρίζεται κατά ένα μεγάλο ποσοστό στη δύναμη της συνήθειας. Οι ενέργειες μας που έχουν τη μορφή συνηθειών καλύπτουν 90% των καθημερινών μας δραστηριοτήτων. Γι' αυτό πρέπει να φροντίζουμε να αποκτήσει το παιδί, από μικρό, όσο γίνεται πιο πολλές καλές συνήθειες.

Το παιδί πρέπει να ανατρέφεται σύμφωνα με ορισμένους κανόνες. Επιβάλλεται να έχουμε ένα πρόγραμμα στη ζωή του παιδιού, που πρέπει να επιμένουμε να τηρεί. Αν αφήσουμε το παιδί εντελώς ελεύθερο να κάνει ό, τι θέλει, δεν το βοηθούμε να αποκτήσει καλές συνήθειες, με αποτέλεσμα να συναντήσει δυσκολίες αργότερα στη ζωή του.

Ανατρέφουμε σωστά το παιδί μας, όταν προσπαθούμε να κάνουμε να αποκτήσει όλες τις καλές συνήθειες. Οι βάσεις των καλών συνηθειών πρέπει να μπουν στα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού. Στην ηλικία αυτή αποκτά συνήθειες ευκολότερα και ταχύτερα.

Το μεγαλύτερο κίνητρο για την απόκτηση καλών συνηθειών είναι το παράδειγμα των ενηλίκων. Πρέπει οι γονείς, οι εκπαιδευτικοί και οι άλλοι ενήλικες που θέλουν να διδάξουν στο παιδί καλές συνήθειες να αποτελούν οι ίδιοι με το κύρος τους και τη συνέπεια των πράξεών τους ολοκληρωμένα πρότυπα, άξια για μίμηση. Απαραίτητη προϋπόθεση λοιπόν για την απόκτηση καλών συνηθειών είναι το παράδειγμα των ενηλίκων. Οι καλές συνήθειες ριζώνουν με την επανάληψη και την άσκηση. Γι' αυτό, πρέπει πρώτα εμείς να δείξουμε στο παιδί τι πρέπει να κάνει και να το παρακολουθήσουμε στην εκτέλεση. Αυτό θα γίνει πολλές φορές, με υπομονή και μεθοδικότητα, ώσπου η συνήθεια να του γίνει δεύτερη φύση.

Για να μπορεί το παιδί να εκτελεί εύκολα αυτό που του ζητάμε, πρέπει να του παρέχουμε και τις απαραίτητες διευκολύνσεις. Αλλά και εμείς, δίνοντάς του το καλό παράδειγμα, πρέπει να συμπεριφερόμαστε με τον ίδιο τρόπο, όπως ακριβώς του ζητάμε το ίδιο να κάνει, έτσι ώστε να αποκτήσει καλές συνήθειες μιμούμενο τη συμπεριφορά μας.

Η άσκηση στην τάξη, στην καθαριότητα, στη νοικοκυροσύνη, στην ευγένεια κ.τ.λ. πρέπει να γίνεται βαθμιαία. Δεν πρέπει να έχουμε την απαίτηση μέσα σε λίγες μέρες να αποκτήσει το παιδί μας όλες αυτές τις συνήθειες. Για την απόκτηση καλών συνηθειών πρέπει να έχουμε μεγάλη υπομονή και επιμονή και να μην αποθαρρυνόμαστε στις δυσκολίες που παρουσιάζονται.

Παράλληλα, πρέπει να καταπολεμήσουμε έγκαιρα κάθε κακή συνήθεια του παιδιού μας, ή, το καλύτερο να την εμποδίσουμε να γεννηθεί. Μια κακή συμπεριφορά του παιδιού μας πρέπει να καταπολεμηθεί έγκαιρα, πριν προλάβει με την επανάληψη να γίνει συνήθεια. Και η πιο αποτελεσματική μέθοδος για την καταπολέμηση μιας κακής συνήθειας είναι να προσπαθήσουμε να αποκτήσει το παιδί μας στη θέση την αντίστοιχη καλή συνήθεια. Να μην ξεχνούμε ότι όσο πιο μικρό είναι το παιδί τόσο πιο εύκολα γίνεται η πρόληψη μιας κακής συνήθειας και η απόκτηση της αντίστοιχης καλής.

Γ.2. Η σωστή χρήση της πειθαρχίας, των αμοιβών και των ποινών στην αγωγή του παιδιού

Η ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ

Πειθαρχία είναι η υπακοή και η υπεύθυνη συμμόρφωση στους νόμους, τους κανονισμούς, τους ηθικούς κανόνες και τα έθιμα, που ρυθμίζουν την κοινωνική συμβίωση.

Υπάρχουν δυο είδη πειθαρχίας:

- ✓ η ακούσια
- ✓ και η εκούσια

Ακούσια είναι η πειθαρχία στην οποία το άτομο υπακούει σε κάποιο άλλο από ανάγκη, γιατί φοβάται την τιμωρία, ή από συνήθεια. Εκούσια είναι η πειθαρχία που οφείλεται στην εκτίμηση ή την αγάπη που αισθάνεται το άτομο για ένα άλλο, στο οποίο

υποτάσσεται θεληματικά. Επίσης, εκούσια είναι και η πειθαρχία κατά την οποία το άτομο, το οποίο υπακούει, αποβλέπει σε κάποια ωφέλεια, που θα προκύψει απ' αυτή του τη συμπεριφορά. Επιπλέον, η εκούσια πειθαρχία προέρχεται από τη συναίσθηση του καθήκοντος, η οποία αποτελεί μάλιστα και το ανώτερο είδος της.

Η οικογένεια και το σχολείο πρέπει να προσπαθεί να καλλιεργεί στο παιδί την εκούσια πειθαρχία, που βασίζεται στο διάλογο και την πειθώ. Η θεληματική υπακοή είναι ένα είδος εκπαίδευσης, με το οποίο επιτυγχάνεται ο αυτοέλεγχος, η διαμόρφωση του χαρακτήρα και της προσωπικότητας σε επιθυμητή κατεύθυνση, η τάξη και η αποδοτικότητα στην εργασία.

Η πειθαρχία αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την αρμονική συμβίωση των ατόμων στην οικογένεια, στο σχολείο, στην κοινωνία. Η εκπαίδευση των ατόμων στην πειθαρχία και στην υπευθυνότητα προστατεύει την ελευθερία από ακραίες εκδηλώσεις, όπως είναι η ασυδοσία. Η εκπαίδευση του παιδιού στην πειθαρχία αποτελεί βασικό στοιχείο για τη σωστή του ανάπτυξη και απαραίτητο μέσο για κάθε μάθηση και πρόοδο.

Όλοι οι παράγοντες της αγωγής, και ιδιαίτερα η οικογένεια και το σχολείο, έχουν υποχρέωση να εκπαιδεύσουν από μικρό το παιδί στην πειθαρχία. Το παιδί, όταν έρχεται στη ζωή, φέρνει μαζί του ένστικτα και ορμές που πρέπει να μάθει να τα χαλιναγωγεί και να τα κατευθύνει δημιουργικά, με σκοπό να ολοκληρωθεί ως άνθρωπος. Η εκπαίδευση του παιδιού στην πειθαρχία είναι εύκολα κατορθωτή, γιατί αισθάνεται φυσική την ανάγκη της υπακοής. Αυτό φαίνεται και από το σεβασμό και την πειθαρχία που δείχνουν τα παιδιά στους κανόνες του παιχνιδιού.

Για την εκπαίδευση του παιδιού στην πειθαρχία δεν πρέπει να εφαρμοστεί η αυταρχική αγωγή, η οποία ενδιαφέρεται μόνο για την αναγκαστική πειθαρχία. Δεν συνεργάζεται με το παιδί, για να έχει τη συγκατάθεσή του σε μία συνειδητή πειθαρχία. Έτσι όμως το παιδί μαθαίνει να πειθαρχεί αναγκαστικά, αλλά μπορεί να γίνει ένας άνθρωπος άβουλος, ανεύθυνος και ετεροκίνητος. Αλλά και η ελεύθερη αγωγή εγκυμονεί πολλούς κινδύνους. Η απόλυτη πειθαρχία στην αγωγή του παιδιού καλλιεργεί αδυναμίες και πάθη, από τα οποία δύσκολα μπορεί να απαλλαγεί ο άνθρωπος.

Η αυταρχική και ελεύθερη αγωγή αποτελούν ακραίες μορφές από τις οποίες λείπει το μέτρο. Η αποφυγή των άκρων συμπίπτει με το δημοκρατικό τρόπο αγωγής. Γι' αυτό η σωστή μέθοδος αγωγής στη συνειδητή πειθαρχία είναι η δημοκρατική αγωγή, που βασίζεται στην πειθώ, στο διάλογο, στη συνεργασία και την αμοιβαία κατανόηση ανάμεσα στον παιδαγωγό και το παιδί. Σέβεται την προσωπικότητα του παιδιού και ευνοεί τη φυσική του εξέλιξη. Με τη δημοκρατική αγωγή συνηθίζει το παιδί καλύτερα στην υπευθυνότητα και στην αυτοπειθαρχία.

Για την αποτελεσματική εκπαίδευση του παιδιού στην πειθαρχία πρέπει να έχουμε υπόψη μας τα εξής:

- Να αρχίζουμε την εκπαίδευση του παιδιού στην πειθαρχία από τη νηπιακή ηλικία, γιατί όσο μικρότερο είναι το παιδί τόσο περισσότερο αισθάνεται την ανάγκη της υπακοής στους μεγαλύτερους.
- Να συνηθίζουμε το παιδί να υπακούει στην αρχή ακούσια και ύστερα εκούσια στις συμβουλές και τις εντολές που του απευθύνουμε.
- Οι συμβουλές και οι εντολές που απευθύνουν οι διάφοροι παράγοντες της αγωγής να μην έρχονται σε σύγκρουση μεταξύ τους. Γι' αυτό πρέπει να συνεργάζονται στενά και ιδιαίτερα η οικογένεια με το σχολείο.
- Να είμαστε δίκαιοι και αμερόληπτοι στην αντιμετώπιση εκδηλώσεων αταξίας, ώστε να μη δίνουμε αφορμές για παράπονα του παιδιού. Έτσι ενισχύουμε το κύρος μας, που είναι απαραίτητο για την τήρηση της πειθαρχίας.
- Να αποτελούμε οι ίδιοι παράδειγμα πειθαρχίας.
- Να υπάρχει στενός ψυχικός δεσμός μεταξύ παιδαγωγού και παιδιού. Η έλλειψη εμπιστοσύνης και αγάπης προς τον παιδαγωγό αποτελεί την πιο συνηθισμένη και σοβαρή αιτία ανυπακοής του παιδιού.
- Οι διάφορες εντολές που δίνουμε στο παιδί να είναι λογικές, σαφείς και να έχουν υπολογιστεί οι δυσκολίες εκτέλεσής τους. Επίσης, οι απαιτήσεις μας να είναι ανάλογες με τις δυνατότητες του κάθε παιδιού, ώστε να μπορεί να συμμορφωθεί με αυτές.
- Τέλος, να γνωρίζουμε ότι πολλές περιπτώσεις ανυπακοής δεν οφείλονται στην κακή θέληση του παιδιού, αλλά σε ορισμένες αδυναμίες του χαρακτήρα του. Γι' αυτό πρέπει να γνωρίζουμε την ψυχική ιδιαιτερότητα του κάθε παιδιού, ώστε η μεταχείρισή του να είναι ατομική, ανάλογα με το χαρακτήρα του.

Η ΑΜΟΙΒΗ

Ο άνθρωπος αποζητά από έμφυτη ανάγκη την αναγνώριση των προσπαθειών του από τους άλλους. Στο παιδί η ανάγκη αυτή είναι πιο έντονη, επειδή είχε αναπτυγμένη σε μεγάλο βαθμό τη φιλοτιμία. Αμοιβή είναι το μέσο με το οποίο αναγνωρίζεται μια εξαιρετική πνευματική επίδοση ή μια καλή συμπεριφορά του παιδιού και υλοποιείται με τον έπαινο με λόγια ή έργα.

Ο καθένας, και ιδιαίτερα το παιδί, αποζητά τον έπαινο και φροντίζει να επαναλαμβάνει πράξεις και τρόπους συμπεριφοράς που βρήκαν προηγουμένως την αναγνώριση και την επιδοκιμασία. Η αμοιβή είναι ένα ισχυρό κίνητρο, που ενισχύει την επανάληψη και παρακινεί το παιδί για μεγαλύτερες επιδόσεις.

Υπάρχουν δυο είδη αμοιβών, οι υλικές και οι ηθικές. Υλικές αμοιβές είναι τα διάφορα δώρα, γλυκίσματα, παιχνίδια, χρήματα, βιβλία κ.λπ., που προσφέρονται στο παιδί για μια επίδοσή του πέρα από το κανονικό ή για μια καλή του πράξη. Ηθικές αμοιβές είναι οι διάφοροι έπαινοι, η επιδοκιμασία, η αναγνώριση, η εκδήλωση εμπιστοσύνης, ο χαρακτηρισμός της διαγωγής κ.τ.λ., για εξαιρετικές επιδόσεις και πράξεις του παιδιού.

Οι υλικές αμοιβές έχουν πολύ μικρή παιδαγωγική αξία, γιατί ικανοποιούν τα κατώτερα ένστικτα του παιδιού, όπως της ευχαρίστησης, της ωφέλειας, του κέρδους κ.τ.λ. Πολλοί γονείς χρησιμοποιούν τις υλικές αμοιβές ως μέσο δημιουργίας κινήτρων στα παιδιά τους. Η τακτική όμως αυτή δεν είναι σωστή, γιατί οι υλικές αμοιβές μπορεί να είναι κίνητρο αποτελεσματικό, αλλά η ικανοποίηση που προσφέρουν στο παιδί είναι προσωρινή. Το

παιδί θα συνηθίσει να πληρώνεται για τις καλές του πράξεις και κάθε φορά θα ζητά μεγαλύτερη αμοιβή. Έτσι, καλλιεργείται στο παιδί μια μόνιμη τάση στα υλικά αγαθά. Όταν όμως μεγαλώσει, θα γίνει ένας υλιστής και δε θα ενδιαφέρεται για τις ανώτερες αξίες της ζωής.

Η χρήση των υλικών αμοιβών πρέπει να περιορίζονται μόνο στην προσχολική ηλικία. Επειδή το παιδί στην ηλικία αυτή είναι ακόμη ανώριμο και δεν είναι σε θέση να ελέγχει τον εαυτό του, μπορεί η χρησιμοποίηση υλικών αμοιβών να αποτελέσει κίνητρο για καλή συμπεριφορά. Όμως η χρήση τους και στην ηλικία αυτή πρέπει να είναι περιορισμένη.

Μετά την ηλικία των πέντε ετών πρέπει να δίνονται στο παιδί μόνο ηθικές αμοιβές. Οι ηθικές αμοιβές έχουν πολύ μεγαλύτερη παιδαγωγική αξία από τις υλικές. Συνδέονται με την ψυχική πλευρά της προσωπικότητας του ανθρώπου και η ικανοποίηση που προσφέρουν είναι μόνιμη. Το παιδί αποζητά από ένστικτο την αναγνώριση, την επιδοκμασία και τον έπαινο των προσπαθειών του από τους άλλους.

Το θέμα της χρησιμοποίησης ή όχι των αμοιβών στην αγωγή του παιδιού έχει απασχολήσει τους φιλοσόφους και παιδαγωγούς από τα αρχαία χρόνια. Άλλοι πιστεύουν ότι οι αμοιβές έχουν μεγάλη αξία στην αγωγή του παιδιού και άλλοι, αντίθετα, αρνούνται τη χρησιμότητά τους ως παιδαγωγικού μέσου. Η αλήθεια βρίσκεται κάπου στη μέση.

Οφέλιμες είναι μόνο οι ηθικές αμοιβές, και αυτές στην περίπτωση που χρησιμοποιούνται με μέτρο και σύνεση και αποβλέπουν στην τόνωση του αυτοσυναισθήματος, το οποίο συνοδεύει κάθε επιτυχία του παιδιού. Αντίθετα, οι υπερβολικές αμοιβές κακομαθαίνουν το παιδί και μπορεί να του δημιουργήσουν ταπεινή νοοτροπία.

Η ορθή χρησιμοποίηση των αμοιβών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη δεξιότητα του παιδαγωγού και την ύπαρξη της εμπιστοσύνης μεταξύ αυτού και του παιδιού.

Για να υπάρξουν θετικά αποτελέσματα στην αγωγή του παιδιού από τη χρησιμοποίηση των ηθικών αμοιβών, πρέπει να έχουμε υπόψη μας, ειδικότερα, τα εξής:

- ✓ Να μην απονέμονται αδιάκριτα και υπερβολικά, αλλά με προσοχή και μέτρο.
- ✓ Να είναι ανάλογες με την ηλικία, το φύλο, τις ικανότητες, την ωριμότητα και το χαρακτήρα του κάθε παιδιού.
- ✓ Να λαμβάνεται υπόψη περισσότερο ο βαθμός της προσπάθειας του παιδιού και λιγότερο το αποτέλεσμα.
- ✓ Να χορηγούνται για εξαιρετικές επιδόσεις και πράξεις, που υπερβαίνουν τα όρια του καθήκοντος.
- ✓ Να μειώνεται βαθμιαία η χρήση τους με την πάροδο της ηλικίας του παιδιού, ώσπου να σταματήσει τελείως.
- ✓ Να μην εξαγγέλλεται η απονομή και το είδος τους, πριν από την πράξη. Να χορηγούνται όμως οπωσδήποτε, εφόσον δόθηκε η υπόσχεση για την παροχή τους.

Η ΠΟΙΝΗ

Οι ποινές είναι ένα βασικό παιδαγωγικό πρόβλημα από τα αρχαία χρόνια. Ο άνθρωπος ως κοινωνικό ον ζούσε πάντοτε μέσα σε κοινωνίες. Οι ποινές είναι απόρροια της κοινωνικής ζωής των ανθρώπων, που βοηθούν στην ομαλή συμβίωσή τους. Αν ο άνθρωπος δεν ήταν κοινωνικό ον και ζούσε μόνος του, τότε δε θα είχε ανάγκη από τιμωρίες. Αφού οι ποινές συνδέονται με την κοινωνική ζωή, θα πρέπει να προετοιμάζουμε το παιδί από μικρό

και στο θέμα αυτό. Να το βοηθήσουμε να καταλάβει ότι δεν υπάρχει απόλυτη ελευθερία, με την έννοια δηλαδή να κάνει ο καθένας ό, τι θέλει. Να του δώσουμε την πραγματική εικόνα της κοινωνίας που θα ζήσει.

Στην αγωγή οι ποινές είναι αναγκαστικά και πιεστικά μέτρα, που επιβάλλονται στο παιδί για ορισμένες αρνητικές εκδηλώσεις της συμπεριφοράς του, με σκοπό τη βελτίωσή του. Επομένως, οι ποινές στην αγωγή δεν πρέπει να αποβλέπουν στην απονομή δικαιοσύνης, στην ανταπόδοση, στην εκδίκηση, αλλά στη βελτίωση της συμπεριφοράς του παιδιού.

Αν η συμπεριφορά μας απέναντι στο παιδί ήταν σωστή, αν δεν κάναμε λάθη στην αγωγή του, τότε δεν θα υπήρχε κανένας λόγος ιδιαίτερης τιμωρίας. Η επιδοκιμασία και η αποδοκιμασία μας θα ήταν αρκετή. Κανένας άνθρωπος δεν είναι τέλειος. Τα λάθη των γονέων στην αγωγή είναι συχνά η αιτία της προβληματικής συμπεριφοράς του παιδιού, που οδηγεί στην τιμωρία. Γι' αυτό γονείς και εκπαιδευτικοί που αναγκάζονται να τιμωρούν συχνά τα παιδιά, σημαίνει πως κάνουν πολλά σφάλματα οι ίδιοι στην αγωγή τους. Που σημαίνει ότι τότε πρέπει να προβληματιστούν, να αναθεωρήσουν την τακτική τους και να αλλάξουν τη συμπεριφορά τους απέναντι στα παιδιά.

Οι ποινές που χρησιμοποιούνται στη αγωγή του παιδιού μπορούν να χωριστούν σε τέσσερις κατηγορίες:

- i. Οι ποινές που στερούν από το παιδί κάτι που το ευχαριστεί. Τέτοιες ποινές είναι η στέρηση της ελευθερίας της ψυχαγωγίας, χρημάτων, παιχνιδιών, γλυκισμάτων κ.λπ. Οι ποινές στέρησης δικαιολογούνται στην αγωγή του παιδιού, εφόσον χρησιμοποιούνται σωστά και έχουν στενή σχέση με το παράπτωμά του. Καλό είναι να μη στερούμε το παιδί από βασικές ανάγκες, όπως νερό, φαγητό, κίνηση. Επίσης, η στέρηση της αγάπης μας δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ποτέ ως τιμωρία.
- ii. Οι ποινές που απευθύνονται στο συναίσθημα της τιμής του παιδιού, όπως είναι η συμβουλή, η παρατήρηση, η αποδοκιμασία, η επίπληξη κ.τ.λ. Οι τιμωρίες αυτές επιδρούν θετικά στην αγωγή, εφόσον επιβάλλονται σε ιδιαίτερη συνάντηση παιδαγωγού και παιδιού και όχι δημόσια, γιατί ταπεινώνουν τότε το παιδί.
- iii. Οι φυσικές ποινές. Αυτές δεν επιβάλλονται σκόπιμα, αλλά έρχονται μόνες τους, ως συνέπεια ορισμένων παραπτωμάτων του παιδιού. Οι φυσικές ποινές έχουν παιδαγωγική αξία, γιατί βρίσκονται σε στενή εσωτερική σχέση με το παράπτωμα του παιδιού και έτσι αποκτά προσωπική πείρα των συνεπειών της πράξης του. Ένα παιδί π.χ. αυτοτιμωρείται όταν παίζοντας απρόσεκτα, σπάσει κάποιο παιχνίδι του. Η στέρηση του παιχνιδιού είναι για το παιδί η πιο καλή φυσική τιμωρία. Πρέπει όμως οι αυτοτιμωρίες να αποφεύγονται και να προλαμβάνονται με την επέμβαση μας στις περιπτώσεις που υπάρχει κίνδυνος ατυχήματος, όπως π.χ. η χρησιμοποίηση όπλου από το παιδί κ.λπ.
- iv. Οι ποινές που προκαλούν φόβο στο παιδί, όπως οι δυνατές φωνές, το ξύλο, το κλείσιμο σε σκοτεινούς χώρους κ.τ.λ. Οι ποινές αυτές δεν έχουν θέση στην αγωγή του παιδιού, γιατί του δημιουργούν αισθήματα ανασφάλειας και του προκαλούν δυσπιστία, μίσος, εχθρότητα, νευρώσεις.

Πολλά παιδιά που δέρνονται από τους μεγάλους, αντιδρούν και εκδικούνται βασανίζοντας ζώα ή τα μικρότερα αδελφάκια τους.

Η παροιμία «το ξύλο βγήκε από τον παράδεισο», που τόσο βολεύει μερικούς γονείς να τη λένε, είναι πλέον για το αρχείο. Το ξύλο είναι η εύκολη και γρήγορη λύση που μας βολεύει, εκεί που θα προβληματιζόμαστε να βρούμε τι καλύτερο θα μπορούσαμε να κάνουμε.

Το παιδί πληγώνουν και ταπεινώνουν, εκτός από το ξύλο και οι διάφορες βαριές εκφράσεις, όπως ανόητε, τεμπέλη, βλάκα, χαμένε κ.τ.λ., που τις λέμε συνήθως για κάθε αποτυχία του. Εκεί που χρειάζεται το παιδί βοήθεια και ενίσχυση, εμείς με τους σκληρούς μας χαρακτηρισμούς μας το αποθαρρύνουμε, με αποτέλεσμα να απογοητεύεται και να αποτυγχάνει. Και οι συχνές αποτυχίες δημιουργούν στο παιδί άγχος, αισθήματα κατωτερότητας και εχθρότητα απέναντι στους άλλους.

Αλλά και ο πολύς φόβος, ως τιμωρίας, μπορεί να δημιουργήσει σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα στο παιδί. Ακόμη μπορεί να του προκαλέσουμε και ανεπανόρθωτα ψυχικά τραύματα, όπως φοβίες και διάφορες νευρώσεις.

Αλλά και ο πολύς φόβος, ως τιμωρίας, μπορεί να δημιουργήσει σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα στο παιδί. Ακόμη μπορεί να του προκαλέσουμε και ανεπανόρθωτα ψυχικά τραύματα, όπως φοβίες και διάφορες νευρώσεις.

Ιδιαίτερα για τις σωματικές τιμωρίες πρέπει να προσέξουμε τα εξής:

- ✓ Η ζωή διδάσκει πως δεν είναι αποτελεσματικές. Οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί που χρησιμοποιούν σωματικές τιμωρίες έχουν συνήθως παιδιά περισσότερο επιθετικά και άτακτα. Με αυτή την τακτική τους αποτελούν οι ίδιοι πρότυπα επιθετικής συμπεριφοράς την οποία μιμούνται τα παιδιά τους.
- ✓ Αναστέλλουν απλά την ανεπιθύμητη συμπεριφορά. Το αποτέλεσμα, ιδιαίτερα των σωματικών ποινών, είναι επιφανειακό και πρόσκαιρο.
- ✓ Αυξάνουν το άγχος και την ένταση σε μεγάλο βαθμό, με αποτέλεσμα να οδηγούν πολλές φορές σε ανεξέλεγκτη συμπεριφορά.

Γενικά, η ποινή είναι πολύ δύσκολο μέσο αγωγής στην εφαρμογή του. Γι' αυτό πρέπει να χρησιμοποιείται με μεγάλη προσοχή, γιατί με διαφορετικό τρόπο αντιδρά το κάθε παιδί στις ποινές που του επιβάλλονται.

Οι ποινές δικαιολογούνται μόνο ως μέσο για να αποκτήσει το παιδί τον αυτοέλεγχο, δηλαδή διδάσκουν το παιδί και το βοηθούν να αναγνωρίσει τα παραπτώματά του και να μην τα επαναλαμβάνει. Επειδή στα δύο πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού δεν υπάρχει ο αυτοέλεγχος, δεν πρέπει με κανέναν τρόπο να τιμωρούμε μέχρι την ηλικία αυτή. Αλλά και στο τρίτο και τέταρτο χρόνο της ηλικίας του παιδιού ο αυτοέλεγχος είναι σε υποτυπώδη μορφή. Γι' αυτό οι τιμωρίες μέχρι τον τέταρτο χρόνο της ζωής του πρέπει να είναι ελαφριές. Να περιορίζονται μόνο στην έκφραση της δυσαρέσκειάς μας, στην παρατήρηση και στην επίπληξη.

Για να έχει η ποινή παιδαγωγικό χαρακτήρα, πρέπει να προσέξουμε, ειδικότερα, τα εξής:

- Να είναι το τελευταίο μέσο στο οποίο πρέπει να καταφεύγει ο παιδαγωγός και να χρησιμοποιείται σε σπάνιες περιπτώσεις.
- Να είναι δίκαιη.
- Να επιβάλλεται αμέσως μετά το παράπτωμα, ως φυσική συνέπειά του.
- Να έχει άμεση σχέση με την πράξη που την προκάλεσε.
- Να μην επιβάλλεται ξαφνικά χωρίς καμία προειδοποίηση.
- Να είναι ανάλογη με την ηλικία, το φύλο και το χαρακτήρα του παιδιού.
- Να μην έχει σχέση ή να μην είναι επακόλουθο της ψυχολογικής κατάστασης του παιδαγωγού.
- Να μην προκαλεί φόβο στο παιδί, ούτε να το προσβάλλει ή να το ταπεινώνει.
- Να πηγάζει από το βάθος της μεγάλης εμπιστοσύνης και της αγάπης που πρέπει να υπάρχει μεταξύ παιδαγωγού και παιδιού.

Δ. Ο ρόλος της παιδικής λογοτεχνίας

Δ.1. Η συμβολή της παιδικής λογοτεχνίας στην ανάπτυξη του παιδιού

Παιδική Λογοτεχνία είναι η τέχνη του λόγου που καλλιεργείται από ενήλικους και απευθύνεται κατά κύριο λόγο στα παιδιά. Με άλλα λόγια, είναι το σύνολο των αισθητικά δικαιωμένων κειμένων που είναι σε θέση να συμβάλλουν στην ψυχαγωγία των παιδιών και στην πνευματική τους καλλιέργεια, στην ωρίμαση της προσωπικότητας και στη διαμόρφωση ελεύθερης συνείδησης.

Παιδική λογοτεχνία, λοιπόν, είναι ένας κλάδος της λογοτεχνίας, ο οποίος έχει πλέον αυτονομηθεί, παρά την αμοιβαιότητα που μπορεί να επισημάνει κανείς ανάμεσα στη Λογοτεχνία για ενήλικους και στη Λογοτεχνία για παιδιά.

Η Λογοτεχνία για παιδιά διαφέρει από τη Λογοτεχνία για ενήλικους ως προς το βαθμό και όχι ως προς το είδος. Η Παιδική Λογοτεχνία άλλωστε προσφέρει την ίδια απόλαυση με αυτήν που προσφέρει και η Λογοτεχνία των ενηλίκων. Τα παιδιά αναζητούν να απολαύσουν μια ιστορία, αλλά οι πηγές αυτής της απόλαυσης είναι πιο περιορισμένες, γιατί οι εμπειρίες τους είναι περισσότερο περιορισμένες, εφόσον τα παιδιά αδυνατούν να κατανοήσουν τις ιδέες λόγω της συνθετότητάς τους. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει και η διατύπωσή τους να είναι πιο απλή, τόσο στη γλώσσα όσο και στη μορφή. Οι ιστορίες έχουν μια αμεσότητα, αποφεύγονται οι πολλές παρεκβάσεις και η σχέση που διέπει τα δρώντα πρόσωπα με τη δράση είναι εμφανέστερη. Εξάλλου, τα παιδιά προτιμούν τον κυριολεκτικό λόγο περισσότερο από τους ενήλικους, ενώ είναι δεκτικότερα και επιρρεπέστερα στις φαντασιακές καταστάσεις.

Από την άλλη όμως φαίνεται ότι η παιδική λογοτεχνία και η λογοτεχνία για ενήλικους βρίσκονται σε διαρκή επικοινωνία και στενή σχέση, γιατί:

- και η λογοτεχνία για παιδιά διαβάζεται από ενήλικους, οι οποίοι συχνά λειτουργούν ως λογοκριτές και ανάλογα επιτρέπουν ή απαγορεύουν στα παιδιά ένα συγκεκριμένο ανάγνωσμα.
- Η μια τροφοδοτεί την άλλη, ώστε να διαπιστώνεται μια σχέση αμοιβαιότητας, εφόσον κείμενα γραμμένα για παιδιά είναι δυνατόν να μεταμορφωθούν σε κείμενα για ενήλικους και το αντίστροφο, κείμενα για ενήλικους να διασκευαστούν σε κείμενα για παιδιά.

Ο Miles McDowell καταφεύγει στα χαρακτηριστικά του παιδικού βιβλίου, καθώς επιχειρεί να ορίσει την παιδική Λογοτεχνία. Γράφει χαρακτηριστικά: «τα παιδικά βιβλία είναι γενικά συντομότερα, τείνουν να ευνοήσουν μια ενεργητική περισσότερο παρά μια παθητική συμπεριφορά με διάλογους περισσότερο με επεισόδια παρά με περιγραφές και ενδοσκοπήσεις. Το παιδί-πρωταγωνιστής είναι ο κανόνας. Χρησιμοποιούνται πολύ οι συμβάσεις. Η ιστορία αναπτύσσεται μέσα σε ξεκάθαρους (= αυστηρά καθορισμένους) ηθικούς σχηματισμούς που πολλοί ενήλικοι αγνοούν. Τα παιδικά βιβλία τείνουν να είναι αισιόδοξα περισσότερο παρά αποθαρρυντικά. Η γλώσσα είναι προσανατολισμένη προς το παιδί. Η πλοκή γίνεται με μια ευδιάκριτη σειρά, η πιθανότητα συχνά απορρίπτεται. Τέλος,

θα μπορούσε κανείς να μιλήσει για μαγική και φανταστική ατμόσφαιρα, καθώς και για απλότητα και περιπέτεια.»

Ο Perry Nodelman, στην προσπάθειά του να προσδιορίσει επίσης τα χαρακτηριστικά της λογοτεχνίας για παιδιά, διαπιστώνει ότι η παιδική λογοτεχνία:

- είναι απλή,
- επικεντρώνεται στη δράση,
- απευθύνεται στην παιδική ηλικία,
- εκφράζει τις απόψεις του παιδιού,
- είναι αισιόδοξη,
- τείνει προς το φανταστικό,
- είναι μια μορφή ιερού ειδυλλίου,
- εγκλείει την αθωότητα,
- είναι διδακτική,
- είναι επαναληπτική, και τέλος,
- τείνει να εξισορροπήσει το ιδεώδες και το διδακτικό.

Η παιδική λογοτεχνία είναι όμως εργαλείο. Επομένως χρειάζεται τον γονέα για να την αξιοποιήσει σωστά επιλέγοντας βέβαια το κατάλληλο βιβλίο, στην κατάλληλη ηλικία, με τον κατάλληλο τρόπο. Ειδικότερα, επειδή στη νηπιακή ηλικία το παιδί αναπτύσσεται ραγδαία νοητικά και συναισθηματικά, είναι απαραίτητο να αξιοποιούνται όλα τα είδη της παιδικής λογοτεχνίας που ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα της προσχολικής ηλικίας: το παραμύθι, οι μύθοι, η μυθολογία, οι μικρές ιστορίες, το ποίημα, το κουκλοθέατρο και το θεατρικό παιχνίδι.

Οι μύθοι και η μυθολογία είναι ένα είδος παιδικής λογοτεχνίας που αγαπούν τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας. Οι μύθοι που κυριαρχούν είναι φυσικά του Αισώπου. Οι ήρωές τους, συνήθως ζώα, το βοηθούν να γνωρίσει ανθρώπινους χαρακτήρες και ιδιότητες, αλλά, όπως και στη μυθολογία, πρέπει να γίνει προσεκτική αξιολόγηση από το γονέα πριν από την ανάγνωσή τους στα παιδιά.

Ιδανικό είδος λογοτεχνίας γι' αυτή την ηλικία αποτελούν οι μικρές ιστορίες. Το μικρό παιδί, επειδή έχει περιορισμένη αντιληπτική ικανότητα και λεξιλόγιο, έχει ανάγκη από ένα λογοτεχνικό κείμενο που χαρακτηρίζεται από λιτότητα έκφρασης, περιλαμβάνει λέξεις νοηματικά απλές, σύντομες φράσεις, γεμάτες αφαιρετικότητα, χωρίς παρεκβάσεις και λεπτομερείς περιγραφές. Ο τρόπος μετάδοσης των μικρών ιστοριών στα παιδιά είναι ίδιος με αυτόν του παραμυθιού.

Το λογοτεχνικό είδος που είναι απαραίτητο σήμερα, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, είναι η ποίηση. Είναι η τέλεια γλώσσα του ανθρώπου, με την οποία γίνεται ικανός να εκφράσει την αλήθεια. Η ποίηση είναι ένα με την παιδική ηλικία. Τα πρώτα ακούσματα του νεογέννητου είναι νανουρίσματα, ποιήματα καρδιάς. Αυτά πρωτακούει όταν γεννιέται, με αυτά μεγαλώνει ή θα έπρεπε να μεγαλώνει. Τα ποιήματα που διαλέγουν οι γονείς διακρίνονται για τη μουσική δεξιότητά τους, την επιδεξιότητα και όλα τα στοιχεία που βρίσκει κανείς στην ποίηση για ενήλικες. Χαρακτηρίζονται από απλότητα, ελικρίνεια, έντονο ρυθμό, χιούμορ και εκφραστική λιτότητα. Το παιδί είναι απαραίτητο να γνωρίσει σφαιρικά την ποίηση σε οποιαδήποτε μορφή της. Η δημοτική ποίηση φέρνει τα παιδιά σε επαφή με τη γνήσια λαϊκή παράδοση του τόπου μας και τα είδη της. Η ακρόαση ποιημάτων θα πλουτίσει τη φαντασία και τη γλώσσα του παιδιού. Οι γονείς που απαγγέλουν το ποίημα πρέπει να γνωρίζουν καλά το ποίημα και να το μεταφέρουν στο παιδί όχι μόνο με το στόμα

αλλά και με το βλέμμα κι όταν διαπιστώσουν πως το παιδί απομνημόνευσε κάποιο ποίημα, τότε το προτρέπουν να το απαγγείλει. Έτσι, το παιδί συνειδητοποιεί τις δυνατότητές του και αποκτά αυτοπεποίθηση. Ποτέ δεν πρέπει οι γονείς να εξηγήσουν σε ένα παιδί κάποιο ποίημα (ή παραμύθι) που του άρεσε. Γιατί έτσι καταστρέφουν τη μαγεία του. Το ποίημα και το παραμύθι είναι έργο τέχνης και κάθε ακροατής το ερμηνεύει σύμφωνα με τις δικές του ανάγκες και δυνατότητες. Στόχος της επαφής του παιδιού με το ποίημα είναι η συγκίνηση, το βίωμα, η ευχαρίστηση, όχι η ανάλυση του ποιήματος.

Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι, η εικονογράφηση των παιδικών βιβλίων παίζει καθοριστικό ρόλο. Πρέπει να εκφράζει και να συμπληρώνει το κείμενο, να είναι κατανοητή και να ανταποκρίνεται στην ηλικία του παιδιού που απευθύνεται. Τα μικρά παιδιά αγαπούν τα έντονα χρώματα, τις απλές γραμμές, τη «χαρούμενη» ζωγραφική, που

μιλάει στη ψυχή τους. Η εικόνα βοηθάει το παιδί να αγαπήσει το βιβλίο, να πλησιάσει την τέχνη, αλλά και να καλλιεργήσει την αισθητική του. Όσο πιο μικρό είναι το παιδί, τόσο μεγαλύτερη είναι η εξάρτησή του από την εικόνα, που ζωντανεύει το κείμενο, που το ταξιδεύει στη χώρα της φαντασίας. Το ρόλο της αφήγησης τον παίζει, κυρίως, η εικόνα. Ο εικονογράφος, λοιπόν, πρέπει να αντιληφθεί το πνεύμα του βιβλίου, να μείνει πιστός στο νόημα του κειμένου που ανέλαβε να εικονογραφήσει, να γνωρίζει την παιδική ψυχολογία.

Παρακάτω αναφέρονται τα δέκα βασικά κριτήρια που υπάρχουν, ώστε να γίνει η σωστή επιλογή του παιδικού βιβλίου. Το καλό βιβλίο πρέπει να:

- είναι προσαρμοσμένο στον γλωσσικό πλούτο του παιδιού, δηλαδή το παιδί να καταλαβαίνει τη γλώσσα του κειμένου.
- είναι προσαρμοσμένο στον γνωσιολογικό πλούτο του παιδιού, δηλαδή να σχετίζεται με τα ενδιαφέροντα της ηλικίας του.
- ανταποκρίνεται στην ανάγκη του παιδιού για κίνηση, μιας και το παιδί χρειάζεται γρήγορη δράση και πλοκή.
- ικανοποιεί την ανάγκη του παιδιού για χαρά.
- μην προκαλεί υπερβολικά έντονες συγκινήσεις.
- καλλιεργεί ευγενικά συναισθήματα και να δημιουργεί παρορμήσεις για πράξεις ανώτερες.
- ανταποκρίνεται στη βαθμίδα της ψυχικής και πνευματικής ανάπτυξης του παιδιού.
- χαρακτηρίζεται από ευστοχία στη διαγραφή των χαρακτήρων.
- είναι παραστατικό, απλό, εποπτικό.
- έχει ελκυστική εξωτερική μορφή, ωραία εικονογράφηση, αισθητική αρτιότητα.

Η μάθηση είναι μια συνεχής διαδικασία, η οποία πρέπει να στηριχθεί από τους γονείς και το άμεσο περιβάλλον μέσα από καθημερινές δραστηριότητες και συναλλαγές. Σκοπός των γονέων και της παιδαγωγού είναι να αγαπήσουν τη λογοτεχνία και να θέσουν τις βάσεις ώστε να υποδεχτεί το παιδί τις μετέπειτα εμπειρίες του. Φέρουν, λοιπόν, την

ευθύνη να κρίνουν και να επιλέξουν **τί** θα διδαχθεί αλλά και **πώς** θα διδαχθεί στα παιδιά. Θα πρέπει να επιλέγουν από τον έντεχνο λόγο λογοτεχνικά κείμενα που θα βοηθήσουν το παιδί να διαμορφώσει ολοκληρωμένη προσωπικότητα, αλλά και να δεχθεί στο μέλλον κείμενα πιο πολύπλοκα και πιο ουσιώδη.

Η παιδική Λογοτεχνία αποτελεί το αντίδοτο στην ψυχολογική πίεση της σημερινής εποχής και είναι απαραίτητη για τη διανοητική ισορροπία του παιδιού. Αναπτύσσει πνευματικά και συναισθηματικά το παιδί, το βοηθάει να υιοθετήσει σωστή στάση απέναντι στη ζωή, του γνωρίζει την ίδια τη ζωή από τα πρώτα τρυφερά σχολικά του χρόνια. Το βοηθάει να γνωρίσει τους ανθρώπους και τον εαυτό του. Να πλουτίσει τις εμπειρίες, τις γνώσεις, τη φαντασία, τις ιδέες του, να αναπτύξει την κρίση του, να καλλιεργηθεί αισθητικά, να μάθει να αγαπάει ό, τι καλό, ωραίο και αληθινό. Να διαμορφώσει το χαρακτήρα του μέσω της ταύτισης και της μίμησης. Να κοινωνικοποιηθεί. Να γνωρίσει το παρελθόν της φυλής του, το παρελθόν της ανθρωπότητας, να ακούει τη μητρική του γλώσσα σε ποικίλους ρυθμούς. Να καλλιεργηθεί γλωσσικά, να δεχτεί την ανάγνωση. Η λογοτεχνία το γεμίζει χαρά.

Η παιδική λογοτεχνία λόγω της ιδιότητάς της να μιλά για όλα τα θέματα που απασχολούν τον άνθρωπο προσφέρεται επομένως για μια διαθεματική προσέγγιση, μέσα από την οποία τα παιδιά κατανοούν και εφαρμόζουν πιο εύκολα τη γνώση, γίνονται πιο δημιουργικά και ευρηματικά, ώστε να αντιμετωπίζουν με επιτυχία προβλήματα της καθημερινότητας. Η ενασχόληση των παιδιών με ένα σχέδιο εργασίας που προέκυψε μέσα από την ανάγνωση ενός λογοτεχνικού κειμένου αναδεικνύει τη δυνατότητα της λογοτεχνίας να προσφέρει πέρα από την αισθητική απόλαυση, γνώσεις που σχετίζονται με τις εμπειρίες και τα βιώματά τους. Η διαθεματική προσέγγιση μέσα από την οργάνωση δραστηριοτήτων ενεργοποιεί το παιδί και προωθεί γνώσεις, θετικές συμπεριφορές και στάσεις σε καίρια προβλήματα που απασχολούν τον σημερινό άνθρωπο. Οι δημιουργικές δραστηριότητες ενισχύουν την αυτενέργεια, τη δημιουργικότητα, τη συλλογικότητα, μέσα από ερωτήσεις βιωματικού χαρακτήρα, κατανόησης του περιεχομένου των κειμένων, σχολιασμού των εκφραστικών μέσων, ανάκληση εμπειριών και δημιουργική έκφραση. Τα παιδιά διαπιστώνουν τη σύνδεση της πραγματικότητας με το μυθοπλαστικό κόσμο της λογοτεχνίας και γνωρίζουν νέους τρόπους προσέγγισης της γνώσης με ευχάριστο και παιγνιώδη χαρακτήρα.

Δ.2. Ο ρόλος του παραμυθιού στην πνευματική ανάπτυξη του παιδιού

Τα σκήπτρα της παιδικής Λογοτεχνίας, όμως, κρατάει μέχρι και τις μέρες μας το παραμύθι που εξακολουθεί να μαγεύει. Στο νήπιο αρέσει πολύ να του διηγούνται παραμύθια, τα οποία αφομοιώνει με μεγάλη ευκολία. Είναι μία από τις μεγαλύτερες του αδυναμίες. Το παραμύθι είναι, η πνευματική του τροφή. Γι' αυτό το λόγο, οι γονείς του παιδιού, αλλά και η νηπιαγωγός πρέπει να του λένε παραμύθια.

Πρέπει, όμως, να κάνουν επιλογή στα παραμύθια που τους λένε, γιατί δεν είναι όλα κατάλληλα. Να μην του λένε παραμύθια χονδροειδή και ακαλαίσθητα, όπως εκείνα που προκαλούν βίαιες συναισθηματικές αντιδράσεις, όπως φόβο, τρόμο, υπερβολική λύπη, μεγάλη αγωνία. Όχι παραμύθια με λύκους, φαντάσματα, ορφανά παιδιά κ.ά. που γεμίζουν την ψυχή του παιδιού με αγωνία και τρόμο. Τα παραμύθια πρέπει να είναι ήρεμα,

αισιόδοξα, χαρούμενα, που τροφοδοτούν τη φαντασία του παιδιού με γόνιμα ερεθίσματα και γεμίζουν την ψυχή του με ευχάριστα συναισθήματα. Επίσης, να αποφεύγονται τα παραμύθια που ωραιοποιούν υπερβολικά την πραγματικότητα, γιατί τότε δημιουργείται στο παιδί η ψευδαίσθηση του ωραίου κόσμου κι αργότερα, που θα ανακαλύψει πως αυτό δεν υπάρχει, θα απογοητευτεί.

Το παραμύθι προσφέρει στο παιδί ιδέες για το πώς θα καταφέρει να ξεκαθαρίσει τα συναισθήματα του και να βάλει σε τάξη τον εσωτερικό του κόσμο, χωρίς διδακτισμούς και αφηρημένες έννοιες, αλλά με παραδείγματα. Το βοηθάει να αναπαραστήσει εσωτερικές συγκρούσεις, του μαθαίνει τρόπους να λύνει τα προβλήματα και να καταλάβει πως ο αγώνας απέναντι στις αντιξοότητες της ζωής είναι αναπόφευκτος, αλλά, όταν προσπαθήσει, μπορεί και να τα καταφέρει να νικήσει όλα τα εμπόδια. Το παραμύθι φέρνει το παιδί αντιμέτωπο με όλα όσα του προκαλούν άγχος (θάνατος του γονέα, δύσκολες διαπροσωπικές σχέσεις, διαζύγιο, ορφάνια, φτώχεια) και του υποδεικνύει τρόπους αντιμετώπισής τους. Το καλό και το κακό συμβαδίζουν στα παραμύθια, όπως ακριβώς και στη ζωή. Το παιδί ταυτίζεται με τον ήρωα, περνάει όλες τις δοκιμασίες μαζί του και στο τέλος θριαμβεύει.

Το ίδιο το παιδί δε είναι αμέτοχο στο παραμύθι. Δεν παραμένει παθητικός δέκτης, όπως στην τηλεόραση. Γιατί αναγκάζεται να πλάσει εικόνες κι έτσι αναπτύσσει τη φαντασία του. Το παραμύθι είναι μοναδικό, το καταλαβαίνει το παιδί της προσχολικής ηλικίας περισσότερο από όλα τα είδη της τέχνης, εγκαταλείποντας εκούσια ακόμα και το αγαπημένο του παιχνίδι. Ο κόσμος των παιδιών κινείται ανάμεσα στο φανταστικό και το πραγματικό, όπως συμβαίνει και στον κόσμο του παραμυθιού. Τα παραμύθια έχουν μια μαγική διάσταση, είναι έργα τέχνης και διαθέτουν πανέμορφο, πολυδιάστατο πλούτο, σαγηνεύουν και μαγεύουν και κάθε φορά που το παιδί ακούσει την ίδια ιστορία με έναν διαφορετικό τρόπο μαθαίνει και κάτι καινούργιο για τον εαυτό του και για ολόκληρο τον κόσμο.

Οι γονείς δουλεύοντας ένα παραμύθι, παίζοντας με το παιδί τους, οι στόχοι τους είναι:

- Η διαμόρφωση σωστά δομημένης και οργανωμένης σκέψης.
- Η εξάσκηση της ικανότητας του παιδιού για επινόηση.
- Η ανάπτυξη δημιουργικών ικανοτήτων.
- Η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, της πρωτοτυπίας, η αναζήτηση του καινούργιου και του διαφορετικού.
- Η διαμόρφωση ανεξάρτητης προσωπικότητας.

Η προσφορά του παραμυθιού και η μεγάλη του συμβολή στην προσωπική ανάπτυξη, στην εκπαίδευση, στην αγωγή, στην κοινωνική συμπεριφορά και στη συναισθηματική ωρίμανση του παιδιού είναι πολλαπλή, ανεκτίμητη και ανεπανάληπτη. Πιο αναλυτικά:

A. Συναισθηματική ωρίμανση:

- Εμπλουτίζεται και ενδυναμώνεται ο ψυχικός κόσμος του παιδιού. Ιδιαίτερα σημαντικός σε αυτή την ενδυνάμωση είναι ο

τρόπος αφήγησης, ο τόνος, η συναισθηματική επένδυση και το ύφος του αφηγητή.

- Εμπεριέχονται στα παραμύθια στοιχεία και χαρακτήρες με τα οποία το παιδί ταυτίζεται.
- Το παιδί διαχειρίζεται και εκφράζει ασυνείδητα κομμάτια του ψυχισμού του.
- Ακόμα και τα πιο δύσκολα θέματα όπως ο θάνατος, ο χωρισμός, μια ασθένεια αντιμετωπίζονται μέσα από το παραμύθι.
- Δοκιμάζονται και δαμάζονται χαοτικές πιέσεις του ασυνείδητου. Ο Φρόυντ αναφέρει ότι το επαναλαμβανόμενο παραμύθι φέρνει στην επιφάνεια ξεχασμένα κομμάτια του ψυχισμού του παιδιού και το βοηθά να τα διαχειριστεί και να τα ξεπεράσει.
- Επιτυγχάνεται η επιβεβαίωση.
- Το παιδί δυναμώνει και συνειδητοποιεί τις πραγματικότητες και πιο εύκολα προετοιμάζεται για αυτές.
- Αναπτύσσεται η φαντασία του παιδιού (η πλοκή, οι ήρωες, η εξέλιξη και έκβαση του παραμυθιού είναι ιδιαίτερα βοηθητικά).
- Εκτιμάται ότι παρουσιάζεται μεγάλη εξελικτική επίδραση στην ανάπτυξη του παιδιού.
- Δίνεται η ευκαιρία στο παιδί να αναγνωρίσει ότι η σκληρή δουλειά, ο προγραμματισμός, οι υγιείς συνήθειες είναι εργαλεία με μεγάλη αξία που θα το βγάλουν από δύσκολες καταστάσεις.

B. Κοινωνική συμπεριφορά:

- Υπάρχει μεγάλη διαπλαστική επίδραση. Καθοδηγείται το παιδί στο δρόμο της αρετής και της κοινωνικής συμπεριφοράς.
- Καλλιεργούνται και αναπτύσσονται στάσεις και συνήθειες, έτσι το παιδί δεν γίνεται τεμπέλης, είρωνας, ζηλιάρης, μοχθηρός, τσιγκούνης, απάνθρωπος.
- Η αγάπη, η αλληλεγγύη, η συμπάρασταση, η κατανόηση, η αλληλοβοήθεια στην οικογένεια αποκτιούνται από νωρίς μέσα από παραμύθια που δείχνουν αυτή τη δύναμη.
- Με το παραμύθι υπάρχει ελπίδα, διαφαίνεται η αισιοδοξία, δίνονται λύσεις σε κοινωνικούς προβληματισμούς.
- Οι εμπειρίες των παραμυθιών εμπλουτίζουν την κοινωνική ζωή και συμβάλουν στην κοινωνικοποίηση του παιδιού.
- Επιτυγχάνεται υγιής, ανθρώπινη ανάπτυξη και ωρίμανση.
- Ενισχύεται και ενδυναμώνεται η αυτοεκτίμηση.
- Κατανοούνται οι ιδιαιτερότητες των ανθρώπων πιο εύκολα.
- Το παιδί αντιλαμβάνεται ότι οι μεγάλοι παραδέχονται αλλά ότι και οι μικροί έχουν δύναμη.
- Αναπτύσσεται σεβασμός προς τους γονείς γιατί τα παραμύθια προβάλλουν τις αρετές τους και διδάσκεται έτσι η αγάπη και η φροντίδα της οικογένειας.
- Ενδυναμώνεται η σχέση με το γονιό ή τον εκπαιδευτικό.
- Η αφήγηση παραμυθιού σε ομάδα ενισχύει το ομαδικό πνεύμα.
- Το παιδί αποκτά κοινωνικά ιδανικά και μοντέλο για ιδανική συμπεριφορά.

Γ. Προσωπική ανάπτυξη, ευχαρίστηση:

- Συγκινεί πάντοτε τα παιδιά το απρόοπτο, το απρόσμενο, μια άλλη λύση και εξήγηση.
- Υπάρχει θετική επίδραση στον χαρακτήρα του παιδιού, που βοηθιέται να κατανοήσει και να ξεπεράσει δικά του προβλήματα.

- Εκτιμάται ότι οποιοδήποτε παιδί έχει μεγαλώσει ακούγοντας και διαβάζοντας παραμύθια είναι ιδιαίτερα συνεργάσιμο και κοινωνικό.
- Το παιδί απελευθερώνεται από το φόβο (π.χ. ο φόβος της εγκατάλειψης), βγαίνει από δύσκολες συναισθηματικές καταστάσεις, δυναμώνει και γίνεται πιο έτοιμο να αντεπεξέλθει στη ζωή. Αποκτά θάρρος και πίστη στον εαυτό του μέσα από τις λύσεις και δυνατότητες λύσεων που συναντώνται στα παραμύθια.
- Βελτιώνονται πολλές νοητικές λειτουργίες και το παιδί ανακαλύπτει τις δυνατότητες και την ταυτότητά του.
- Τα παιδί αρέσκεται να ακούει, αλλά αρέσκεται επίσης να δημιουργεί παραμύθια.
- Αναπτύσσεται στο παιδί το αίσθημα της αισιοδοξίας και πίστης στην ύπαρξη δυνάμεων, που θα συνδράμουν στα προβλήματά του.
- Γίνεται το παιδί πιο προσγειωμένο, πιο εργατικό και πιο απαιτητικό από τον εαυτό του.
- Αναπτύσσεται μεγάλη εκτίμηση στην αξία της οικογένειας και της αγάπης που προσφέρει. Στα όνειρά του το παιδί κυνηγιέται από ζώα. Ο πατέρας ταυτίζεται με τον κυνηγό που είναι πάντα εκεί για να σώσει τον ήρωα.
- Το παιδί που έχει μεγαλώσει με τα παραμύθια ζει μια πιο ομαλή και ήρεμη εφηβεία.

Δ. Καλλιέργεια στάσεων και δεξιοτήτων:

- Με την κριτική και δημιουργική σκέψη αποκτούνται και ενισχύονται εργαλεία του μυαλού όπως η μνήμη.
- Καλλιέργεια της δημιουργικής, κριτικής, θετικής σκέψης.
- Ανάπτυξη συστήματος αυτοάμυνας.
- Βελτίωση κοινωνικών δεξιοτήτων.
- Αναγνώριση αδυναμιών και απόκτηση αυτογνωσίας.
- Κακές συνήθειες περιορίζονται. Ακόμη και η στοματική απληστία, βουλιμία σε μεγαλύτερα παιδιά ελέγχεται μέσα από το παραμύθι.
- Το παιδί αποκτά ψυχική δύναμη γιατί ταυτίζεται με τους ήρωες.

Ε. Απόκτηση γνώσεων:

- Αποκτιούνται αβίαστα γνώσεις.
- Επέρχεται φυσική, γλωσσική εξέλιξη και γλωσσική ανάπτυξη.
- Βελτιώνεται ο γραπτός λόγος.
- Εύκολη μεταφορά από το παραμύθι στη λογοτεχνία.
- Με την επιρροή και συμβολή των παραμυθιών το παιδί διδάσκεται εμμέσως.
- Δίνονται πολλές ευκαιρίες για να εξαχθούν συμπεράσματα.
- Λόγω των πολλών παραλλαγών μπορούν να εισηγηθούν λύσεις σε αδιέξοδα.

Δ.3. Πως οι γονείς και το νηπιαγωγείο θα βοηθήσουν το παιδί να γνωρίσει και να αγαπήσει το εξωσχολικό βιβλίο

Η αξία του καλού βιβλίου για το παιδί είναι αυτονόητη. Αποτελεί ένα μοναδικό και ανεπανάληπτο μέσο για τη σωστή, αλλά και πολύπλευρη διαμόρφωση του χαρακτήρα και της προσωπικότητας του παιδιού στην ηλικία των τριών έως έξι ετών. Όπως, όμως, είναι γνωστό, μόνα τους τα σχολικά βιβλία δε φτάνουν για τη σωστή αγωγή και μόρφωση του παιδιού. Γι' αυτό το λόγο, το παιδί είναι απαραίτητο να διαβάζει και εξωσχολικά βιβλία.

Με το διάβασμα, η φαντασία τους εξάπτεται, το συναίσθημα διεγείρεται, ο νους πλαταίνει, η σκέψη αποκτά κριτική δύναμη. Επιπλέον, το εξωσχολικό βιβλίο μορφώνει και ψυχαγωγεί το παιδί, διευρύνει το πνεύμα του, βελτιώνει τις γλωσσικές του ικανότητες, υψώνει τη ψυχή του πάνω από την καθημερινότητα, το προβληματίζει και χτίζει γερά θεμέλια πάνω στα οποία θα στηριχθούν οι ικανότητές του για ανάγνωση και γενικότερα για μάθηση.

Παρακάτω παρατίθενται τα στάδια που δείχνουν τις περιόδους όπου το παιδί έρχεται σε επαφή με το βιβλίο και την ανταπόκριση του από τα τρία του χρόνια μέχρι και τα έξι:

ΣΥΜΒΟΛΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ (3-4 ΕΤΩΝ)

Το παιδί αναγνωρίζει γνωστά λογότυπα, όπως ονόματα κουτιών από φαγητά, ταμπέλες καταστημάτων, σήματα οδικής κυκλοφορίας και ίσως τα κατονομάζει. Έπειτα, προσποιείται ότι διαβάζει βιβλία κρατώντας τα, γυρνώντας τις σελίδες και λέγοντας μερικές λέξεις, ενώ αναγνωρίζει και ίσως λέει λέξεις που είναι μελωδικές και λέξεις που αρχίζουν από το ίδιο γράμμα. Τέλος, απολαμβάνει να του διαβάζουν βιβλία και ιδιαίτερα παραμύθια και να συμμετέχει στην ανάγνωση συμπληρώνοντας γνωστά κομμάτια.

ΣΥΜΒΟΛΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ (4 ΕΤΩΝ)

Το παιδί στην ηλικία των τεσσάρων ετών λέει μελωδικές λέξεις και βάζει σε σειρά λέξεις που αρχίζουν από το ίδιο γράμμα, ενώ αντιλαμβάνεται ότι ο γονιός του διαβάζει τις λέξεις μέσα από το κείμενο του βιβλίου και δεν κάνει περιγραφή των εικόνων. Παράλληλα, αναγνωρίζει τα όρια των λέξεων δείχνοντας τα κενά-διαστήματα μεταξύ των λέξεων, ενώ, τέλος, προσποιείται ότι διαβάζει από ένα βιβλίο μια ιστορία συνήθως απομνημονεύοντας την.

ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ(5 ΕΤΩΝ)

Το παιδί κατανοεί ότι οι λέξεις μπορούν να χωριστούν σε μικρότερα τμήματα και το αποδεικνύει μετρώντας τον αριθμό των συλλαβών σε μια λέξη. Επιπλέον, στο νηπιαγωγείο το παιδί κατονομάζει τα γράμματα της αλφαβήτας και τους αριθμούς από το ένα έως το δέκα. Γνωρίζει ίσως ότι τα γράμματα έχουν ήχους και τους ήχους ορισμένων γραμμάτων. Αναγνωρίζει, πρώτα, τους ήχους των προφορικών λέξεων, κυρίως των πιο συνηθισμένων όπως η «μαμά», ξεκινάει από το γράμμα «μ». Αρχίζει να δείχνει συγκεκριμένα γράμματα σε μια σελίδα του βιβλίου και ίσως διαβάζει κάποιες οικίες λέξεις μέσω οπτικής αναγνώρισης.

Όμως, πώς θα κάνουμε το παιδί να γνωρίσει και να αγαπήσει το εξωσχολικό βιβλίο; Για να φέρουμε το παιδί ηλικίας τριών έως έξι ετών κοντά στο βιβλίο και να το κάνουμε να το αγαπήσει, πραγματικά, πρέπει η οικογένεια και το νηπιαγωγείο να επιδιώξει να επιτύχει δύο στόχους:

- Να προσπαθήσουν, ώστε το παιδί από μικρό να δει το βιβλίο ως θησαυρό που περιέχει θαυμαστά πράγματα και το διάβασμα σαν ανακάλυψη και
- Να καλλιεργήσουν συστηματικά την έξη, που θα στερεώσει στην ψυχή του παιδιού την αγάπη για το βιβλίο.

Αν η οικογένεια και το νηπιαγωγείο προσπαθούν συστηματικά να επιτύχουν τους δυο παραπάνω στόχους που προαναφέρθηκαν, τότε βρίσκονται στο σωστό δρόμο. Αυτή η προσπάθεια πρέπει να είναι συστηματική και συνεχής, που θα ακολουθεί το παιδί σε όλες τις βαθμίδες της εξέλιξής του.

Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε τους τρόπους που πρέπει να εφαρμόσουν οι **γονείς** για να βοηθήσουν το παιδί να γνωρίσει και να αγαπήσει το εξωσχολικό βιβλίο.

Αρχικά, τα βρέφη αρέσκονται στα ρυθμικά ακούσματα. Υπάρχουν πολλά ωραία δημοτικά τραγουδίσματα, νανουρίσματα, ρυθμικά παιχνίδια, τα οποία οι γονείς, ο παππούς, η γιαγιά πρέπει να λένε στα παιδάκια. Αυτή η ακρόαση είναι για το παιδί η καλύτερη προγύμναση για να δεχτεί αργότερα, γύρω στο ενάμισι έτος της ζωής του, τα πρώτα ζωηρόχρωμα βιβλία. Αυτά τα βιβλία, στην περίοδο αυτή της ζωής του, είναι «παιχνίδια».

Αργότερα, στη νηπιακή ηλικία να συνεχίσουν οι γονείς να τους λένε παιδικά τραγουδία, μαντέματα, ποιηματάκια, γλωσσοδέτες, παραμύθια, διότι όλα αυτά αποτελούν την καλύτερη προπαιδεία για την εισαγωγή των παιδιών στη λαϊκή μας λογοτεχνία και στην ποίηση. Ακόμα, οφείλουν να δίνουν στο παιδί ωραία βιβλία με πολύχρωμες εικόνες, αφού υπάρχουν εικονογραφημένες σειρές βιβλίων που δίνουν στο παιδί να καταλάβει ένα παραμύθι ή μια μικρή ιστορία, χωρίς λόγια ή και με λίγα λόγια, που τους τα διαβάζουν οι γονείς τους. Εξίσου σημαντικό είναι να αρχίσουν να διαβάζουν στο παιδί παραμύθια και απλές ιστορίες, γιατί όλα αυτά τα ακούει το παιδί με μεγάλη ευχαρίστηση, αλλά συγχρόνως το κάνουν να νιώσει πως το βιβλίο είναι κάτι το σπουδαίο, αφού μέσα από τις σελίδες του κινείται ένας τόσο θαυμαστός κόσμος. Έτσι, το παιδί εξοικειώνεται με το βιβλίο και το κάνουν να το αγαπήσει από πολύ μικρό.

Ας μη ξεχνάμε, όμως, ότι τα παιδιά μιμούνται τους γονείς τους. Γι' αυτό είναι σημαντικό το παιδί να βλέπει τους γονείς του να διαβάζουν βιβλία, ώστε να συνειδητοποιήσει ότι το διάβασμα είναι μέρος της καθημερινότητάς τους. Επίσης, οι γονείς πρέπει να φροντίζουν να υπάρχουν πάντα διαθέσιμα βιβλία- κατάλληλα για την ηλικία του- στο οπτικό πεδίο του παιδιού (έστω κι αν δε μπορεί να διαβάσει ακόμα), καθώς και να υπάρχει στο σπίτι μία βιβλιοθήκη μόνο για τα βιβλία του παιδιού.

Ο γονιός, λοιπόν, πρέπει να αφιερώνει χρόνο ώστε να διαβάζει στο παιδί βιβλία και ιστορίες, χωρίς να υπάρχουν άλλοι περισπασμοί στο χώρο (π.χ. τηλεόραση) και καθώς διαβάζει πρέπει να κάνει ερωτήσεις στο παιδί σχετικά με την πλοκή της ιστορίας, ώστε να διατηρήσει το ενδιαφέρον του παιδιού-ακροατή αμείωτο. Επίσης, μπορεί να καθιερωθεί μια ώρα που θα διαβάζουν όλα τα μέλη της οικογένειας μαζί, κι έτσι θα έρθουν πιο κοντά. Παράλληλα, σε ένα βιβλιοπωλείο υπάρχει πλήθος βιβλίων για όλες τις ηλικίες και οι γονείς πρέπει να επισκέπτονται μαζί με το παιδί τους τέτοιου είδους καταστήματα, ώστε να μεταδώσουν στο παιδί την ιδέα ότι η επιλογή του σωστού βιβλίου, σύμφωνα με τις δικές του προτιμήσεις, είναι χρονοβόρα, αλλά και διασκεδαστική.

Με τη σειρά του, τι οφείλει να κάνει το **νηπιαγωγείο**, ώστε να βοηθήσει το παιδί στην ηλικία των τριών έως και έξι ετών να αγαπήσει το εξωσχολικό βιβλίο; Το νηπιαγωγείο πρέπει να είναι ο συντονιστής της όλης προσπάθειας να φέρουμε το παιδί κοντά στο εξωσχολικό βιβλίο. Η προσχολική αγωγή θεωρείται πλέον αναπόσπαστο στοιχείο του εκπαιδευτικού συστήματος κάθε προηγμένης κοινωνίας που σκοπό έχει τη σωματική, συναισθηματική, νοητική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών. Η προσχολική περίοδος θεωρείται περίοδος έντονης διανοητικής και γλωσσικής ανάπτυξης στη διάρκεια της οποίας τα νήπια κατανοούν και δημιουργούν σύμβολα για την ανάγνωση και τη γραφή.

Καταρχάς, στο νηπιαγωγείο πρέπει να παρέχονται ευκαιρίες στα παιδιά για ατομική και ομαδική έκφραση, συμβολικά παιχνίδια, θεατρικά παιχνίδια, τραγούδια και άλλες δραστηριότητες, αφού πρώτα οι νηπιαγωγοί διαμορφώσουν το κατάλληλο περιβάλλον πλούσιο σε ερεθίσματα (βιβλία κ.ά.). Ακόμα, στο νηπιαγωγείο πρέπει να υπάρχει μια βιβλιοθήκη, ελκυστική με πολύχρωμα και εντυπωσιακά βιβλία, την οποία να αξιοποιούν κατάλληλα οι

νηπιαγωγοί.

Επιπλέον, οι νηπιαγωγοί πρέπει να αφηγούνται ή να διαβάζουν στα παιδιά παραμύθια, να τραγουδούν, να δραματοποιούν ιστοριούλες μαζί τους, ενέργειες που βοηθούν το παιδί να αγαπήσει το βιβλίο. Τέλος, η νηπιαγωγός μπορεί, με τη συνεργασία των νηπίων, να δημιουργήσει ένα «βιβλίο», δηλαδή να συνθέσει λόγια των παιδιών σε μια ενιαία ιστορία και αυτή να εικονογραφηθεί από τα ίδια.

Μέσα από ελκυστικούς, λοιπόν, εκπαιδευτικούς σχεδιασμούς, και κατάλληλες παιδαγωγικές παρεμβάσεις, θα μπορέσουν τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας να γνωρίσουν και να αγαπήσουν το εξωσχολικό βιβλίο .

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Από την ερευνητική εργασία του δεύτερου τετραμήνου συμπεράναμε ότι σε αυτήν τη φάση της ζωής ενός παιδιού, αλλάζει το σώμα του, οι κινήσεις του γίνονται με περισσότερη ευκολία και αποτελεσματικότητα από τα προηγούμενα χρόνια. Επίσης εξετάσαμε τους τρόπους αντιμετώπισης των παιδικών ασθενειών και των ατυχημάτων και της πλευρίωσης ως φαινόμενο της ψυχοκινητικής ανάπτυξης. Επιλογικά, η οικογένεια έχει τα ηνία στην ανάπτυξη του παιδιού κατά την προσχολική ηλικία. Και τούτο γιατί, η οικογένεια ως πρωτογενής φορέας κοινωνικοποίησης είναι ο πρώτος φορέας στη ζωή του, στον οποίο εντάσσεται. Έτσι, όλα τα μέλη της οικογένειας ασκούν επιρροή στα παιδιά, αφού το παιδί από τη γέννησή του έχει την έμφυτη τάση της μίμησης. Γι' αυτό το λόγο, οι γονείς θα πρέπει να εξετάζουν πρώτα τη συμπεριφορά των ίδιων κι έπειτα να επιδοκιμάζουν ή να αποδοκιμάζουν τη συμπεριφορά των παιδιών τους. Συν τοις άλλοις, μέσα στα πλαίσια αυτής της εργασίας μάθαμε πώς οι γονείς, αλλά και η παιδαγωγός πρέπει να χρησιμοποιούν σωστά τα παραδείγματα, τη συνήθεια, την πειθαρχία, τις αμοιβές και τις ποινές στην αγωγή του παιδιού με σκοπό τη βελτίωση της συμπεριφοράς του. Τέλος, κατανοήσαμε ότι η παιδική λογοτεχνία βοηθάει το παιδί κατά την προσχολική ηλικία να αναπτυχθεί πνευματικά, να αποκτήσει γνώσεις, να κοινωνικοποιηθεί, να καλλιεργήσει τις δεξιότητές του, να αντιληφθεί την πνευματική και ουσιώδη ευχαρίστηση, καθώς και να ωριμάσει συναισθηματικά. Από τα παραπάνω έγινε σαφές ότι η προσχολική ηλικία(3-6 ετών), είναι μία πολύ σημαντική περίοδος της ζωής του παιδιού, καθώς εκείνο αναπτύσσεται νοητικά και συναισθηματικά, «χτίζει» τις βάσεις για τα στοιχεία της προσωπικότητάς του, για τις συνήθειες και τις δεξιότητες που θα έχει σε ολόκληρη τη ζωή του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ✚ «Επάγγελμα γονέας; Πανεύκολο!», ΡΕΝΑ ΡΩΣΣΗ-ΖΑΪΡΗ
- ✚ «οικογενειακή και σχολική αγωγή», ΙΩΑΝΝΗ Δ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ
- ✚ <http://www.parentshelp.gr/όταν-το-παιδί-μισεί-την-ανάγνωση-και-το/>
- ✚ <http://ipeir.pde.sch.gr/educonf/2/17Afises/papahristou/papahristou.pdf>
- ✚ <http://www.rhodes.aegean.gr/ptde/personel/papantonakis/Υποσελίδιες%20σημειώσεις%20Λογοτεχνία%20και%20Παιδική%20Λογοτεχνία%20%20Επιλογής%20Νέο%20Ούστημα.pdf>
- ✚ <http://www.pasyvn.gr/el/thematikes-enotites/goneis/paidagogika/236-simvouli-ths-logotexnias-sth-glwssiki-anaptixi-tou-paidiou.html>
- ✚ <http://www.talkingcure.gr/talk/15/>
- ✚ <http://www.psholargou.wordpress.com/tag/προσχολική-ηλικία>
- ✚ www.pi-schools.gr/preschool_education/articles/logot_nipiag.doc
- ✚ http://www.stiriksi.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=62&Itemid=6
- ✚ <http://www.ikidcenters.com/πλεονεκτήματα-του-βιβλίου-για-το-παιδί/>
- ✚ <http://www.parentbook.gr/pre-school/item/916-paramythia-kai-paidi.html>